

Regeringens proposition

1977/78: 127

om familjebidragslag m. m.;

beslutad den 16 mars 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ERIC KRÖNMARK

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny familjebidragslag. I de föreslagna bestämmelserna slopas det nuvarande begreppet familjemedlem och rätten till familjepenning begränsas i huvudsak till fall då den värnpliktige har barn under 18 år. Familjepenning skall främst utgå för den värnpliktiges barn samt för maka eller annan person som vårdar barnet. Med maka avses i förslaget även den som utan att vara gift med den värnpliktige sammanlever med denne under äktenskapsliknande förhållanden. Om synnerliga skäl föreligger, skall familjepenning även kunna utgå för maka som inte vårdar barn. Vidare föreslås förmånligare regler för behovsprövningen av familjepenning och bostadsbidrag. Nuvarande administration behålls t. v. men vissa ändringar i besluts- och besvärordningen föreslås. Statsbidragssystemet förenklas enligt förslaget på så sätt att staten bestrider 95 % av kommunernas familjebidragskostnader och att det inte görs skillnad på olika former av familjebidrag utan att samma procentsats tillämpas i fråga om alla familjebidrag. I övrigt föreslås ändringar av värnpliktslagen (1941:967) m. m. så att en anpassning sker till den föreslagna familjebidragslagen. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1978.

1 Förslag till Familjebidragslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Tjänstepliktig och tjänstepliktigs närstående har rätt till familjebidrag på de villkor som anges i denna lag.

Även om villkoren för rätt till familjebidrag är uppfyllda, får den myndighet som beslutar om bidraget bestämma att det icke skall utgå, om det är uppenbart att behov av bidraget icke föreligger.

2 § Familjebidrag utgår i form av familjepenning, bostadsbidrag, flyttningsbidrag, näringsbidrag och begravningsbidrag.

Skyldighet att utge familjebidrag vilar på kommunerna.

3 § Med tjänstepliktig avses den som har inkallats för att

1. enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst eller särskilda bestämmelser om bistånds- och katastrofutbildning fullgöra grundutbildning eller repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildningen,

2. fullgöra sådana föreskriven utbildning till befattning för kompanibefäl eller motsvarande utbildning som icke fullgörs enligt värnpliktslagen,

3. tjänstgöra vid hemvärdet eller frivilligt utbilda sig för eller tjänstgöra i befattning inom totalförsvaret, om utbildningen eller tjänstgöringen skall pågå minst fem dagar i följd och icke ger rätt till dagpenning som motsvarar vad värnpliktig erhåller under repetitionsutbildning eller rätt till lön enligt de grunder som gäller för anställd personal.

Vid tillämpning av bestämmelserna om näringsbidrag avses med tjänstepliktig även den som har inkallats för att fullgöra tjänstgöring enligt civilförsvarslagen (1960:74) och den som har inkallats till annan utbildning eller tjänstgöring enligt värnpliktslagen, lagen om vapenfri tjänst eller särskilda bestämmelser om bistånds- och katastrofutbildning än som anges i första stycket.

4 § Familjebidrag utgår efter ansökan av den tjänstepliktige eller av annan för vilken familjebidrag kan utgå.

5 § Om ej annat anges, utgår familjebidrag endast för tid under vilken den tjänstepliktige fullgör utbildning eller tjänstgöring som anges i 3 § (tjänstgöringstid) samt under in- och utryckningsdagar.

6 § Bestämmelserna i denna lag om maka gäller också för make och för den som utan att vara gift med den tjänstepliktige lever tillsammans med honom eller henne under äktenskapsliknande förhållanden.

Familjepenning och bostadsbidrag

7 § Familjepenning utgår för

1. tjänstepliktigs barn som är under 18 år och varaktigt bor tillsammans med den tjänstepliktige,

2. tjänstepliktigs barn under 18 år i annat fall än som avses i 1,

3. annat barn än den tjänstepliktiges, om barnet är under 18 år samt fostras och väsentligen försörjs av den tjänstepliktige och hans maka,

4. tjänstepliktigs maka, om hon vårdar barn som avses i 1 eller 3,

5. tjänstepliktigs maka i annat fall än som avses i 4, om synnerliga skäl föreligger,

6. tjänstepliktigs frånskilda maka, om den tjänstepliktige enligt dom eller avtal är skyldig att utge bidrag till hennes underhåll,

7. den som utan att vara maka till den tjänstepliktige vårdar hans barn, om barnet är under 18 år och varaktigt bor tillsammans med den tjänstepliktige.

Frågan om barns ålder bedöms efter förhållandet den 1 januari det år då den tjänstepliktige påbörjar tjänstgöringen.

8 § Bostadsbidrag utgår för kostnad

1. för bostad i vilken tjänstepliktig bor tillsammans med maka och barn som avses i 7 § eller med enbart sådant barn,

2. för bostad i vilken tjänstepliktig bor tillsammans med maka i annat fall än som avses i 1,

3. för bostad i vilken tjänstepliktig bor ensam vid tjänstgöringstidens början, om han vid den tidpunkten har haft bostaden i minst sex månader,

4. för tjänstepliktigs bostad i annat fall än som avses i 1-3, om särskilda skäl föreligger.

Bostadsbidrag får ej utgå för mer än en bostad.

9 § Familjepenning beräknas för månad till högst 450 kronor för barn och till högst 990 kronor för annan person. Familjepenning för den som uppstår ersättning för vård som avses i 7 § 7 eller för den som har rätt till underhållsbidrag, som tjänstepliktig är skyldig att utge, får dock ej överstiga ersättningens eller bidragets belopp för månad.

10 § Bostadsbidrag beräknas för månad till högst bostadskostnaden eller, i fall som avses i 8 § 4, den tjänstepliktiges andel i bostadskostnaden. Endast om särskilda skäl föreligger får dock till grund för beräkningen läggas högre

bostadskostnad än som motsvarar normal hyra på orten för en lägenhet om tre rum och kök i fråga om bostad som avses i 8 § 1, för en lägenhet om två rum och kök i fråga om bostad som avses i 8 § 2 samt för en lägenhet om ett rum och kök för bostad i övriga fall.

11 § Vid bestämmande av familjepenning enligt 7 § 1, 3 och 4 samt bostadsbidrag enligt 8 § 1 skall från summan för månad av högsta beloppen för familjepenning enligt 9 § och bostadsbidrag enligt 10 § avräknas den beräknade inkomsten för månad som belöper på tjänstgöringstiden enligt följande ordning.

1. Har maken inkomst, avräknas hälften av den del som överstiger 1 000 kronor eller, om inkomsten är mer än 4 000 kronor, hälften av den del som överstiger en fjärdedel av inkomsten.

2. Har barnet inkomst, avräknas, dock högst med belopp som motsvarar familjepeningen för barnet, inkomst i form av underhållsbidrag och bidragsförskott i sin helhet samt annan inkomst i den mån den överstiger 500 kronor.

3. Har den tjänstepliktige annan inkomst än inkomst av arbete som han utför under fritid eller övningsuppehåll, avräknas den del av inkomsten som överstiger 500 kronor.

12 § Vid bestämmande av familjepenning enligt 7 § 2, 6 och 7 och bostadsbidrag enligt 8 § 3 och 4 skall från summan av högsta beloppen för familjepenning enligt 9 § och bostadsbidrag enligt 10 § avräknas den tjänstepliktiges inkomster på sätt som anges i 11 § 3, om ej annat följer av andra stycket.

Om tjänstepliktigs förhållanden är sådana att familjebidrag skall bestämmas enligt såväl första stycket som 11 § skall avräkningen av den tjänstepliktiges inkomster i första hand göras vid bestämmande av bidrag enligt 11 §.

13 § Vid bestämmande av familjepenning enligt 7 § 5 och bostadsbidrag enligt 8 § 2 skall från summan av högsta beloppen för familjepenning enligt 9 § och bostadsbidrag enligt 10 § avräknas ett belopp som är skäligt med hänsyn till den tjänstepliktiges och hans makas ekonomiska förhållanden under tjänstgöringstiden.

14 § Om tillämpningen av 11 eller 12 § leder till att behov av familjebidrag uppenbart icke tillgodoses, får den myndighet som beslutar om bidraget bestämma det till skäligt belopp, dock högst till belopp som anges i 9 och 10 §§.

15 § Med inkomst avses i denna lag sådan inkomst som enligt kommunal-skattelagen (1928:370) är skattepliktig, dock ej inkomst som utgår på grund av

tjänstgöringen. Med inkomst avses också bidragsförskott och icke skattepliktiga underhållsbidrag.

16 § Om familjepenning eller bostadsbidrag utgår och tjänstgöringen har pågått minst 180 dagar, skall bidragen utges för ytterligare 30 dagar efter utryckningsdagen. Om särskilda skäl föreligger, får bidragen utgå för högst 30 dagar efter utryckningsdagen även i fall då tjänstgöringen har pågått mindre än 180 dagar.

17 § Familjepenning och bostadsbidrag utgår för dag med ett belopp som motsvarar en trettiondedel av beloppet för månad.

Flyttningsbidrag

18 § Byter tjänstepliktig bostad under tjänstgöringstiden eller inom 30 dagar därefter, utgår flyttningsbidrag för skäliga flyttningskostnader, om det föreligger särskilda skäl.

Näringsbidrag

19 § Har tjänstepliktig sin huvudsakliga inkomst från näring eller rörelse, som drivs av honom eller hans maka, och anlitas under den tjänstepliktiges tjänstgöring särskilt avlönad arbetskraft för att helt eller delvis ersätta den tjänstepliktige, utgår näringsbidrag för uppkommande lönekostnad, i den mån kostnaden är skälig och överstiger det genomsnittliga normala driftsöverskott som näringen eller rörelsen kan beräknas lämna under den tjänstepliktiges tjänstgöring. Näringsbidrag utgår dock endast om det måste antagas att förutsättningar finns för fortsatt drift av näringen eller rörelsen.

För lönekostnad som avser tjänstepliktigs eller hans makas barn, som är under 16 år, utgår icke näringsbidrag. Avser lönekostnad tjänstepliktigs maka, den tjänstepliktiges eller hans makas barn som har fyllit 16 år eller deras föräldrar eller syskon, utgår näringsbidrag endast om det föreligger särskilda skäl.

Frågan om barns ålder bedöms enligt 7 § andra stycket.

20 § Kan näring eller rörelse som avses i 19 § icke drivas under den tjänstepliktiges tjänstgöring men finns förutsättningar för att fortsätta verksamheten efter tjänstgöringen, utgår näringsbidrag för sådana kostnader under tjänstgöringstiden som är nödvändiga för att verksamheten skall kunna återupptagas.

21 § Näringsbidrag utgår med högst 100 kronor för dag.

22 § Om särskilda skäl föreligger, får näringsbidrag beviljas även för tid efter utryckningsdagen, dock för högst 30 dagar.

Begravningsbidrag

23 § Har med anledning av tjänstepliktigs tjänstgöring familjepenning beviljats för maka eller barn och avlider maken eller barnet under tjänstgöringstiden, utgår begravningsbidrag. Även om familjepenning icke har beviljats, får begravningsbidrag utgå, om behov föreligger.

Begravningsbidrag utgår med 2 000 kronor för tjänstepliktigs maka och med 1 000 kronor för barn.

Familjebidragsnämnder m. m.

24 § För handläggning av ärenden enligt denna lag skall inom varje kommun finnas en familjebidragsnämnd.

Kommun får tillsätta särskild familjebidragsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara familjebidragsnämnd. Har detta icke skett, är socialnämnden familjebidragsnämnd.

25 § I fråga om särskild familjebidragsnämnd tillämpas 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7 och 8 §§, 9 § första stycket och 10–12 §§ kommunallagen (1977:179). I annan kommun än Stockholms kommun tillämpas även 3 kap. 5 § första stycket och 6 § nämnda lag.

Familjebidragsnämndens protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter, beslutet i varje ärende och uppgift om reservation. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290).

Utän hinder av 2 § 2 förvaltningslagen tillämpas 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos särskild familjebidragsnämnd.

26 § Tillsyn över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter om verkställighet av lagen utövas av försvarets civilförvaltning samt, under dess överinseende och ledning, av länsstyrelserna.

Förfarandet m. m.

27 § Ansökan om familjebidrag görs hos familjebidragsnämnden i den kommun där den tjänstepliktige är kyrkobokförd vid ansökningstillfället eller, om den tjänstepliktige då ej är kyrkobokförd i landet, av familjebidragsnämnden i Stockholms kommun. Har familjebidragsnämnden mottagit ansökan om bidrag i ärende som skall avgöras av försvarets civilförvaltning, skall nämnden omgående översända ansökningen till civilförvaltningen.

28 § Ärende om familjebidrag avgörs av försvarets civilförvaltning, om ärendet angår fråga som avses i 7 § 5 eller 8 § 2 eller 4. I samma ordning avgörs ärende om bostadsbidrag, om fråga är om annan bostad än hyreslägenhet eller

bostadsrättslägenhet, samt ärende om näringsbidrag, om tjänstgöringen enligt inkallelseordern skall pågå under längre tid än 50 dagar.

Ärende som icke skall prövas av civilförvaltningen avgörs av den familjebidragsnämnd som anges i 27 §. Angår ärendet flera frågor och skall någon fråga prövas av civilförvaltningen, skall dock ärendet i sin helhet avgöras av civilförvaltningen.

29 § Familjebidrag utbetalas av den familjebidragsnämnd som anges i 27 §.

30 § Utgår familjebidrag och hemförlovas den tjänstepliktige, skall den familjebidragsnämnd som utbetalar bidraget meddela det beslut i fråga om familjebidraget som föranleds av hemförlovningen. Inträffar annan omständighet som inverkar på rätten till bidraget, skall ärendet utan ansökan omprövas av den myndighet som har att bestämma bidraget enligt 28 §.

Statsbidrag m. m.

31 § Kommun som har utbetalat familjebidrag har rätt till statsbidrag med 95 procent av utbetalat belopp, om ej annat följer av 32 och 33 §§.

32 § Har familjebidragsnämnden genom uppenbart oriktig tillämpning av gällande föreskrifter om familjebidrag utbetalat bidrag med för högt belopp, utgår icke statsbidrag för det felaktigt utbetalade beloppet.

33 § Om familjebidragsnämnden vid upprepade tillfällen har åsidosatt gällande föreskrifter om familjebidrag, får försvarets civilförvaltning besluta att statsbidrag icke vidare skall utgå eller att det skall utgå i minskad omfattning.

34 § Statsbidrag bestäms och utbetalas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall utge skäligt förskott på statsbidraget, om kommunen begär det.

35 § Har kommunen utbetalat familjebidrag för tid under vilken tjänstepliktig ej är mantalsskriven i kommunen och är icke fråga om fall som avses i 32 eller 33 §, får kommunen söka åter den del av familjebidraget som ej ersätts av statsmedel av den kommun där den tjänstepliktige är mantalsskriven för nämnda tid.

Särskilda bestämmelser

36 § Familjebidrag utgår icke för tid som ligger längre tillbaka än 30 dagar före den dag då ansökningen inkom till familjebidragsnämnden, om ej särskilda skäl föreligger.

37 § Fordran på familjebidrag får ej överlåtas eller utmätas.

38 § Det åligger tjänstepliktig och den som uppbär familjebidrag att i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av försvarets civilförvaltning lämna den familjebidragsnämnd, som utbetalar bidraget, upplysningar angående ny omständighet, som har betydelse för rätten till bidrag.

Familjebidragsnämnden är på begäran av tillsynsmyndighet skyldig att tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som myndigheten behöver för sin verksamhet enligt denna lag.

39 § Har någon uppburit familjebidrag med för högt belopp, skall han återbetala vad han har erhållit för mycket

1. om han har insett eller hade bort inse att utbetalningen är felaktig,
2. om den felaktiga utbetalningen beror på att den tjänstepliktige eller annan sökande uppsåtligen eller av grov oaktsamhet har lämnat osann uppgift eller förtigit sanningen,
3. om den felaktiga utbetalningen beror på att uppgiftsskyldighet enligt 38 § första stycket har åsidosatts.

Fråga om återbetalningsskyldighet prövas av den familjebidragsnämnd som har utbetalat familjebidraget. Är någon återbetalningsskyldig, får vid senare utbetalning till honom skäligt belopp innehållas i avräkning på vad som har utgått för mycket. Fullgörs ej återbetalningsskyldighet på sätt som nu har angetts, skall familjebidragsnämnden vidtaga de åtgärder som behövs för att driva in fordringen.

Försvarets civilförvaltning får helt eller delvis efterge återbetalningsskyldighet, om det föreligger särskilda skäl.

Besvär m. m.

40 § Talan mot familjebidragsnämndens beslut enligt denna lag förs hos länsstyrelsen genom besvär.

41 § Talan mot länsstyrelsens beslut i ärende som avses i 34 § förs hos regeringen genom besvär. I övrigt förs talan mot länsstyrelsens beslut enligt denna lag hos kammarrätten genom besvär.

42 § Talan mot beslut av försvarets civilförvaltning i ärende som avses i 33 § eller 39 § tredje stycket förs hos regeringen genom besvär. Talan mot civilförvaltningens beslut i ärende som avses i 1 § andra stycket eller 28 § förs hos kammarrätten genom besvär. I övrigt får talan icke föras mot civilförvaltningens beslut enligt denna lag.

43 § Försvarets civilförvaltning får anföra besvär mot kammarrättens beslut enligt denna lag.

44 § Beslut som meddelas enligt denna lag länder omedelbart till efterretelse, om ej annat föreskrivs i beslutet.

45 § Till böter döms, om icke gärningen är belagd med straff i brottsbalken, den som i ansökan om familjebidrag uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, om åtgärden innebär fara i bevishänseende.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978, då familjebidragslagen (1946:99) skall upphöra att gälla.

2. Fullgör någon tjänstgöring vid tiden för den nya lagens ikraftträdande och utgår familjebidrag med anledning av tjänstgöringen eller prövas ansökan om familjebidrag med anledning av tjänstgöringen först efter den 30 juni 1978, skall familjebidrag omprövas eller fastställas med tillämpning av den nya lagen. Innebär den gamla lagens bestämmelser om beräkning av familjebidrag att de sammanlagda bidragsbeloppen i visst sådant fall utgår eller skulle utgå med högre belopp än enligt den nya lagen, får bidraget dock beräknas enligt den gamla lagen så länge tjänstgöringen pågår, dock längst intill utgången av juni 1979.

3. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till Lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967)

Härigenom föreskrivs att 33 § värnpliktslagen (1941:967)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §²

Värnpliktig är i samband med tjänstgöring berättigad till dagersättning eller dagpenning, särskilda ersättningar för tjänstgöring av särskilt slag eller i viss befattning, utryckningsbidrag, reseförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering, fri utrustning samt fri hälso- och sjukvård. Värnpliktig som med godkänt betyg har genomgått utbildning till militär befattning för kompanibefäl erhåller utbildningspremie. Avlider värnpliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo. Staten meddelar grupplivförsäkring för dödsfall åt värnpliktig under tjänstgöring.

Om värnpliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1946:99), lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Om värnpliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1978:000), lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Vid inkallelse till värnpliktstjänstgöring enligt 28 § må föreskrivas, att värnpliktig skall medföra proviant för högst tre dagar samt förse sig med beklädnad, intill dess sådan anskaffats. Skälig ersättning härför skall beredas honom av staten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

¹ Lagen omtryckt 1969:378.

² Senaste lydelse 1976:308. Med nuvarande lydelse avses 33 § enligt författningsförslag nr 2 i prop. 1977/78:159.

3 Förslag till Lag om ändring i civilförvarslagen (1960:74)

Härigenom föreskrivs att 12 § 5 mom. civilförvarslagen (1960:74)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

5 m o m.² Om ej annat följer av tredje stycket, är civilförvarspliktig vid fullgörande av civilförvarsplikt inom det allmänna civilförsvaret eller verkskyddet berättigad till dagpenning, särskilda ersättningar för tjänstgöring av särskilt slag eller i viss befattning, rescförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering och fri sjukvård. Avlider civilförvarspliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo.

Under sådan föreskriven tjänstgöring i det allmänna civilförsvaret som fullgöres efter inskrivning i civilförsvaret och under föreskriven tjänstgöring vid försvarsmakten meddelar staten grupplivförsäkring för dödsfall åt civilförvarspliktig.

Om ej regeringen föreskriver annat, utgår förmån enligt första stycket ej för dygn, under vilket mindre än sju timmar tagas i anspråk för tjänstgöring och färd till eller från tjänstgöringsplatsen.

Om civilförvarspliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1946:99), lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Om civilförvarspliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1978:000), lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

¹ Lagen omtryckt 1975:712.

² Senaste lydelse 1976:305. Med nuvarande lydelse avses 12 § 5 mom. enligt författningsförslag nr 3 i prop. 1977/78:159.

4 Förslag till Lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst

Härigenom föreskrivs att 8 a § lagen (1966:413) om vapenfri tjänst skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 a §¹

Vapenfri tjänstepliktig är berättigad till samma förmåner i samband med tjänstgöring som enligt 33 § första stycket värnpliktslagen (1941:967) tillkomma värnpliktig i samband med värnpliktstjänstgöring.

Om vapenfri tjänstepliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1946:99), lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Om vapenfri tjänstepliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1978:000), lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

¹ Senaste lydelse 1975:556. Med nuvarande lydelse avses 8 a § enligt författningsförslag nr 1 i prop. 1977/78:159.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-03-16

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ullsten, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Wirtén

Föredragande: statsrådet Krönmark

Proposition om familjebidragslag m. m.

1 Inledning

Riksdagen antog vid 1975 års riksmöte (prop. 1975:37, FöU 1975:18, rskr 1975:195) riktlinjer för ett nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl. Det nya förmånssystemet, som i sin helhet tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1977, innebär bl. a. att det under grundutbildning utgår dagersättning och tillägg till dagersättningen samt att det under repetitionsutbildning utgår en dagpenning som motsvarar hel sjukpenning enligt den allmänna sjukförsäkringen. Det familjesociala stödet till värnpliktiga m. fl. utgörs alltjämt av familjebidrag, som utgår i form av familjepening, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag. Civilförsvarspliktiga och de värnpliktiga m. fl. som i det nya systemet avlönas med dagpenning får dock inte annat familjebidrag än näringsbidrag.

1975 års riksdagsbeslut innefattade också nya riktlinjer för den framtida utformningen m. m. av det familjesociala stödet. Dessa riktlinjer kan sammanfattas enligt följande.

– Kvinna som den värnpliktige varaktigt bor tillsammans med bör likställas med hustru i bidragshänseende. Hustru eller sammanlevande kvinna bör få bidrag endast under förutsättning att hon vårdar barn i hemmet eller om synnerliga skäl föreligger.

– Endast två familjepeningbelopp bör finnas, nämligen ett belopp för hustru eller sammanlevande kvinna och under vissa villkor husföreståndarinnan samt ett annat för barn och vissa andra anhöriga.

– Nuvarande behovsprövningsregler bör i huvudsak behållas men familjepeningen för barn bör inte reduceras mot makas inkomst med mer än högst 50 %.

- Bostadsbidrag bör i huvudsak utgå enligt de grunder som f. n. gäller.
- Särskilda bidrag för uppvärmningskostnader, flyttningskostnader och magasineringskostnader samt begravningsbidrag bör i stort utgå enligt nuvarande grunder.
- Sjukbidraget bör slopas.
- Näringsbidraget bör behållas men tillämpningsbestämmelserna bör ses över.
- Frågan om att flytta över administrationen av det familjesociala stödet till försäkringskassorna bör övervägas ytterligare.
- Möjligheterna för värnpliktiga att efter eget val reservera en del av dagersättningen till ett personkonto bör prövas.

En arbetsgrupp inom försvarsdepartementet har med ledning av dessa riktlinjer övervägt den närmare utformningen m. m. av det familjesociala stödet till värnpliktiga. I arbetsgruppen har ingått företrädare för försvarets civilförvaltning. I frågor om den framtida administrationen har experter från riksförsäkringsverket medverkat.

Arbetsgruppen har i en promemoria (Fö 1977-09-30) lämnat förslag till ny familjebidragslag. Promemorian bör fogas till detta protokoll som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av överbefälhavaren efter hörande av försvarsgrenscheferna, försvarets civilförvaltning, värnpliktsverket, civilförsvarsstyrelsen, försvarets rationaliseringsinstitut, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län, Svenska kommunförbundet, Stockholms och Linköpings kommuner samt Värnpliktiga arbetsgruppen.

Gällande ordning och arbetsgruppens förslag framgår av promemorian. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

2 Allmän motivering

2.1 Inledning

Det familjesociala stödet till värnpliktiga m. fl. regleras f. n. i familjebidragslagen (1946:99, omtryckt 1975:554, ändrad senast 1977:519) och familjebidragskungörelsen (1946:101, omtryckt 1960:153, ändrad senast 1977:123). Dessa författningar har ändrats vid flera tillfällen men har inte tidigare varit föremål för någon allmän översyn.

Familjebidragsförfattningarna, som har utformats för att kunna tillämpas såväl i fred som i krig, gäller för värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga, elever i bistånds- och katastrofutbildning, hemvärnspersonal och annan frivillig personal samt – i fråga om näringsbidrag – civilförsvarspliktiga.

Värnpliktstjänstgöringen innebär i regel att den värnpliktige mister sin civila inkomst. Familjebidragssystemet avser inte att kompensera detta

inkomstbortfall utan skall garantera ekonomisk och social trygghet åt den värnpliktige och åt dem av hans anhöriga som för sin försörjning är beroende av hans inkomster. Familjebidrag utgår alltså efter prövning och i den mån behov kan anses föreligga.

Jag anser att dessa grundläggande principer alltså bör gälla.

Enligt gällande bestämmelser kan familjebidrag utgå i form av familjepening, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag. Familjepening kan utgå för familjemedlemmarnas försörjning. Bostadsbidrag kan utgå både till värnpliktig som sammanbor med familjemedlem och till värnpliktig i annat fall. Näringsbidrag kan utgå för att verksamheten vid vissa företag skall kunna bedrivas under tjänstgöringstiden eller återupptas efter tjänstgöringens slut. Sjukbidrag och begravningsbidrag kan utgå för att täcka behov som uppkommer i samband med familjemedlems sjukdom eller frånfälle.

Försvarets civilförvaltning är tillsynsmyndighet och skall verka för en riktig och enhetlig tillämpning av familjebidragsförfattningarna. Kommunernas familjebidragsnämnder skall pröva ansökningar om familjebidrag och utbetala bidraget – i vissa fall efter medgivande av tillsynsmyndigheten. Kommun, som har utbetalat familjebidrag, får statsbidrag med viss del av utgivet belopp.

De av riksdagen vid 1975 års riksmöte antagna riktlinjerna för utformning m. m. av det familjesociala stödet till värnpliktiga m. fl. berör bl. a. familjebidragskretsen, familjepeningbeloppen och behovsprövningen. Vidare uttalades att sjukbidraget borde slopas. Näringsbidraget borde behållas men tillämpningsbestämmelserna borde ses över. Frågan om att flytta över administrationen av det familjesociala stödet till försäkringskassorna borde övervägas ytterligare. Möjligheterna för värnpliktiga att efter eget val reservera en del av dagersättningen till ett personkonto borde prövas.

Den av mig förut omnämnda arbetsgruppen inom försvarsdepartementet har haft till uppgift att – med ledning av dessa riktlinjer – se över det familjesociala stödet till värnpliktiga m. fl. Arbetsgruppen har arbetat om gällande familjebidragsförfattningar och lämnar i sin promemoria förslag till ny familjebidragslag.

Arbetsgruppens förslag har fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen. Den kritik som remissinstanserna har fört fram berör främst den föreslagna regeln att familjepeningen för barn inte skall reduceras mot makas inkomst med mer än högst 50 %. Även jag anser att förslaget är väl avvägt och ägnat att ligga till grund för lagstiftning.

I det följande tar jag närmare ställning till de olika delfrågorna i arbetsgruppens förslag.

Arbetsgruppen har i sitt lagförslag använt uttrycket tjänstepliktig som beteckning för de värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga, civilförsvarspliktiga m. fl. som omfattas av lagens bestämmelser. Jag finner det vara lämpligt att

detta uttryck används. I mitt fortsatta anförande kommer jag dock för att underlätta jämförelser med gällande rätt att använda uttrycket värnpliktig även när jag avser tjänstepliktig.

2.2 Familjebidragsberättigade

Som jag tidigare har anført är värnpliktig enligt gällande bestämmelser berättigad till familjebidrag för familjemedlem, om behov finns av bidraget.

Medlem av den värnpliktiges familj är enligt familjebidragslagen i första hand hustru, som den värnpliktige lever tillsammans med, samt barn under 16 år, som står under hans vårdnad. Som familjemedlem räknas också frånskild hustru, värnpliktigs andra barn än barn under 16 år, hans hustrus barn och hans föräldrar, om den värnpliktige är underhållsskyldig mot dem och har lämnat väsentligt bidrag till deras uppehälle. Husföreståndarinna anses som familjemedlem, om den värnpliktige bor tillsammans med egna eller hustrus minderåriga barn och hustrun är arbetsoförmögen eller samlevnaden har brutits. Även annan anhörig – t. ex. fosterbarn, fosterförälder och kvinna som stadigvarande sammanlever med den värnpliktige under äktenskapsliknande förhållanden – kan i vissa fall jämställas med familjemedlem.

Arbetsgruppens förslag innebär i huvudsak att begreppet familjemedlem slopas, att den som varaktigt sammanlever med värnpliktig under äktenskapsliknande förhållanden likställs med maka och att rätten till familjepening främst grundas på förekomsten av barn. Familjepening bör således kunna utgå för den värnpliktiges barn under 16 år och för den sammanlevande kvinna som vårdar sådant barn.

Om synnerliga skäl föreligger, bör enligt förslaget familjepening också kunna utgå för sammanlevande kvinna som inte vårdar den värnpliktiges barn. Synnerliga skäl kan t. ex. föreligga om en kvinna inte har möjlighet att själv svara för sin försörjning och om bidrag inte utgår från sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring eller som kontant arbetsmarknadsstöd, vuxenutbildningsstöd o. d. Gravid kvinna bör t. ex. kunna få familjepening för tid innan hon blir berättigad till föräldrapening.

Även övriga närstående till den värnpliktige bör enligt arbetsgruppens förslag kunna erhålla familjepening, om synnerliga skäl föreligger. Som exempel på övriga närstående nämner arbetsgruppen person, som inte sammanlever med den värnpliktige men som vårdar hans barn – förutsatt att den värnpliktige har vårdnaden om barnet –, frånskild hustru, maka som sammanlever med den värnpliktige och vårdar eget barn, samt annat barn än den värnpliktiges barn under 16 år. Som förutsättning för att familjepening skall kunna utgå i dessa fall anger arbetsgruppen att annan ersättning inte utgår t. ex. i form av underhållsbidrag eller bidragsförskott. Liksom f. n. skall

det också ske en bedömning som tar hänsyn till den värnpliktiges vilja och ekonomiska förmåga att bidra till försörjningen om tjänstgöringen inte hade kommit emellan.

Arbetsgruppens förslag innebär att föräldrar inte får familjepenning i andra fall än för vård av den värnpliktiges barn. Eftersom föräldrar numera inte torde vara beroende av sina barns inkomster för sin försörjning, biträder jag arbetsgruppens förslag i denna del.

Flertalet remissinstanser tillstyrker arbetsgruppens förslag till familjebidragberättigad personkrets. Även jag biträder i huvudsak detta förslag. I enlighet med riksdagens intentioner (prop. 1975:37) begränsas därmed rätten till familjepenning i huvudsak till fall då den värnpliktige har barn.

Arbetsgruppen föreslår emellertid att synnerliga skäl skall krävas för att familjepenning skall utgå för annan person än den värnpliktiges barn under 16 år och maka som vårdar sådant barn. För egen del anser jag att synnerliga skäl endast bör krävas i fall när maka inte vårdar något barn som är berättigat till familjepenning. Jag anser vidare att åldersgränsen för barn som är berättigat till familjepenning bör höjas från 16 år till 18 år. Den förlängda skol- och yrkesutbildningen medför att barn numera under en längre tid är beroende av sina föräldrar för sin försörjning. Åldersgränsen blir därmed också jämförbar med gränsen för bidragsförskott och förlängt barnbidrag. Jag förordar således att familjepenning utgår för värnpliktigs barn, som inte har fyllt 18 år. Familjepenning bör också utgå för annat barn under 18 år, om barnet fostras och väsentligen försörjs av den värnpliktige och hans maka. Jag anser också att familjepenning bör utgå för maka, om hon vårdar barn som är berättigat till familjepenning, samt för annan person som vårdar den värnpliktiges barn, om barnet inte har fyllt 18 år och bor tillsammans med den värnpliktige. Som jag förut har anfört bör det krävas synnerliga skäl för att familjepenning skall utgå för maka som inte vårdar barn. Arbetsgruppens uppräknade av situationer där synnerliga skäl kan anses föreligga vinner gillande av flera remissinstanser och kan enligt min mening tjäna som exempel för den individuella bedömning som måste ske i varje särskilt fall. För att uppnå en enhetlig bedömning bör ärenden som innehåller frågor om synnerliga skäl förkligger prövas av tillsynsmyndigheten. Jag räknar med att antalet sådana ärenden blir förhållandevis litet. Övriga ärenden om familjepenning bör avgöras av familjebidragsnämnderna.

2.3 Familjepenningbelopp

Familjepenning utgår f. n. med högst 27 kr. för dag för hustru, frånskild hustru och – under vissa villkor – husföreståndarinna samt med högst 12 kr. för dag för annan familjemedlem. I prop. 1975:37 angavs att endast två familjepenningbelopp bör finnas, nämligen ett belopp för hustru (motsvarande) samt ett annat för barn och vissa andra anhöriga. Arbetsgruppen

föreslår två familjepenningbelopp och att det lägre beloppet bör avse barn och det högre beloppet annan person. Jag biträder förslaget.

I fråga om ersättningsbeloppen anser jag att dessa bör successivt anpassas till den allmänna kostnadsutvecklingen. I likhet med min företrädare vill jag emellertid inte förordna en automatisk indexreglering av de olika ersättningarna utan förordar i stället den hittills tillämpade metoden med förbättringar genom särskilda beslut. Jag vill erinra om att regeringen på mitt förslag i prop. 1977/78:100 (bil. 7 s. 80) har förordat att maximibeloppen för familjepenning höjs från den 1 juli 1978 för hustru (motsvarande) från 27 kr. till 33 kr. för dag samt för barn från 12 kr. till 15 kr. för dag.

2.4 Bostadsbidrag

Bostadsbidrag kan utgå till värnpliktig som bor tillsammans med en familjemedlem. Värnpliktig, som bor ensam eller tillsammans med en kamrat, kan också få bostadsbidrag, om den värnpliktige annars skulle tvingas avstå från sin bostad och detta skulle medföra betydande ekonomisk olägenhet för honom eller vålla honom andra avsevärda svårigheter. Enligt gällande praxis anser tillsynsmyndigheten de i lagen angivna förutsättningarna vara uppfyllda, om den ensamboende värnpliktige har innehaft bostad minst sex månader före tjänstgöringens början.

Bostadsbidrag utgår med ett belopp som motsvarar den faktiska bostadskostnaden med avdrag för eventuellt statskommunalt bostadsbidrag. Om den värnpliktige bor tillsammans med en familjemedlem, tas hänsyn till de sammanboendes inkomstförhållanden. Värnpliktig, som bor tillsammans med en kamrat, kan erhålla bostadsbidrag som motsvarar hans andel i bostadskostnaden. Utan medgivande av tillsynsmyndigheten i varje särskilt fall får hänsyn inte tas till större bostadskostnad än normalhyran på orten för en bostad om två rum och kök för värnpliktig som bor tillsammans med en familjemedlem och för bostad om ett rum och kök för värnpliktig som bor ensam eller tillsammans med en kamrat.

Enligt arbetsgruppens förslag bör ärenden om bostadsbidrag prövas av familjebidragsnämnderna i fråga om bostad för värnpliktig som sammanlever med kvinna, om hon vårdar hans barn under 16 år. Familjebidragsnämnderna bör också pröva ärenden om bostadsbidrag för ensamboende värnpliktig, som har innehaft bostaden minst sex månader före tjänstgöringens början. I övriga fall bör enligt förslaget ärenden om bostadsbidrag prövas av tillsynsmyndigheten.

Bostadskostnaden vid beräkning av bostadsbidrag bör enligt arbetsgruppens förslag begränsas till normalhyran på orten för bostad om tre rum och kök när det gäller barnfamiljer, två rum och kök när det gäller övriga sammanlevande och ett rum och kök i övriga fall. Enligt förslaget får dock högre bostadskostnad beaktas efter prövning av tillsynsmyndigheten.

Remissinstanserna har i allt väsentligt lämnat förslaget i denna del utan erinringar. För egen del anser jag att familjebidragsnämnderna bör avgöra ärenden rörande bostadsbidrag till värnpliktig som bor tillsammans med maka och barn som är berättigat till familjepenning eller med enbart sådant barn. Försvarets civilförvaltning bör dock avgöra ärende där fråga är om annan bostad än hyreslägenhet eller bostadsrättslägenhet. Jag biträder förslaget att familjebidragsnämnderna också skall avgöra ärenden, som avser ensamboende värnpliktig vilken har haft egen bostad minst sex månader före inryckningen. Försvarets civilförvaltning avlastas därmed ärenden av rutin-karaktär. Bostadsbidrag i övriga fall bör prövas av civilförvaltningen. Jag biträder förslaget om begränsning av bostadsbidrag till normal hyra för tre rum och kök för barnfamiljer, två rum och kök för andra sammanlevande och ett rum och kök i övriga fall. Om särskilda skäl föreligger bör dock den myndighet som beslutar i ärendet kunna bestämma bidraget till högre belopp. Jag återkommer till frågan om särskilda skäl i specialmotiveringen.

Enligt nuvarande bestämmelser kan den värnpliktige få *särskilt bostadsbidrag* för uppvärmningskostnader (bränslebidrag), magasineringskostnader och flyttningskostnader.

Kostnad för uppvärmning bör emellertid enligt min mening alltid inräknas i bostadskostnaden, varför bränslebidraget inte bör kvarstå som ett särskilt bostadsbidrag. I och med att möjligheterna att utge bostadsbidrag till ensamboende värnpliktiga blir större minskar magasineringsbidraget i betydelse. Jag förordar därför att bidraget slopas. Bidrag för flyttningskostnader bör däremot kvarstå som en särskild bidragsform. Flyttningsbidrag bör utgå för skäligena flyttningskostnader, om det föreligger särskilda skäl. Jag återkommer med en närmare redovisning om detta i specialmotiveringen.

2.5 Behovsprövning

Som jag tidigare har nämnt är den värnpliktiges rätt till familjebidrag förbunden med villkoret att det skall föreligga behov av bidrag. Behovsprövningen, som till sin karaktär närmast är en inkomstprövning, är i nuvarande system av två slag: *normerad behovsprövning* och *fri behovsprövning*.

Den *normerade behovsprövningen* tillämpas, när familjepenning och bostadsbidrag skall fastställas för den värnpliktiges hustru och barn under 16 år som står under hans vårdnad. Denna behovsprövning sker med hjälp av bestämda regler, som anger i vilken mån familjens inkomster skall minska det maximala familjebidrag som kan utgå. När det t. ex. gäller hustrus inkomst av arbete skall en fjärdedel av månadsinkomsten, dock lägst 500 kr., aldrig inverka på familjebidragets storlek men hälften av den återstående delen skall reducera bidraget.

Vid bestämmandet av familjepenning och bostadsbidrag i övriga fall tillämpas *fri behovsprövning*. Inkomster i familjen påverkar därvid bidragsbeloppet enligt vad som med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet

får anses skäligt. Några bestämda regler för den fria behovsprövningen har därför inte kunnat anges. Den fria behovsprövningen har dock inte fått leda till högre ersättning än om normerad behovsprövning hade tillämpats.

Oavsett vilken behovsprövning som tillämpas bortses i nuvarande system helt från de ersättningar och förmåner som utgår till den värnpliktige med anledning av hans tjänstgöring. Vidare bortses från inkomster som den värnpliktige erhåller genom arbete på fritid under tjänstgöringen eller under övningsuppehåll.

I enlighet med de riktlinjer som tidigare har godtagits av riksdagen föreslår arbetsgruppen att nuvarande behovsprövningsregler i huvudsak behålls men att familjepenningen för barn inte bör reduceras mot makas inkomst med mer än högst 50 %.

Arbetsgruppen föreslår därutöver att inom den normerade behovsprövningen nuvarande lägsta fribelopp om 500 kr. av makas månadsinkomst höjs till 1 000 kr. för månad.

Även jag anser att nuvarande behovsprövningsprinciper i stort bör behållas. Normerad behovsprövning bör dock tillämpas i fler fall. En s. k. fri behovsprövning bör behållas för bestämmande av bidrag till makar utan barn. Hänsyn tas därvid såväl till makarnas inkomster som till deras övriga ekonomiska förhållanden. Motivet till detta är att bidrag främst skall grundas på att den värnpliktige har barn och att maken normalt själv skall svara för sin försörjning. Jag återkommer med en närmare redovisning i specialmotiveringen.

För egen del är jag – i likhet med samtliga remissinstanser – beredd att biträda förslaget om höjning av fribeloppet för makas månadsinkomst. En sådan höjning medför förbättrade ekonomiska villkor särskilt för lågavlönade och deltidsarbetande kvinnor med barn.

I fråga om förslaget att familjepenning för barn inte bör reduceras mot makas inkomst med mer än högst 50 % har flera remissinstanser uttalat sig kritiskt. Försvarets civilförvaltning framhåller att förslaget strider mot den princip som ligger till grund för den normerade behovsprövningen, nämligen att familjen skall betraktas som en enhet och inte som ekonomiskt oberoende individer. Försvarets civilförvaltning och försvarets rationaliseringsinstitut anför att förslaget också strider mot principen att familjebidrag endast skall utgå vid behov. Bl. a. överbefälhavaren påpekar att det kan antas att relativt få familjer har sådana inkomstförhållanden att de kan dra nytta av den föreslagna regeln, som ändå medför vissa administrativa nackdelar. Överbefälhavaren konstaterar också att regeln skulle ge full effekt först om makas arbetsinkomst är relativt hög och att det därmed blir de ekonomiskt bäst ställda som gynnas. Jag delar dessa synpunkter och anser att förslaget inte är förenligt med familjebidragets grundprinciper. Jag förordar därför att förslaget inte genomförs.

Innan jag lämnar behovsprövningen vill jag erinra om att regeringen enligt gällande familjebidragslag såsom villkor för att familjebidrag skall utgå kan

föreskriva skyldighet för familjemedlem att ta lämpligt arbete. Underlåter familjemedlem att fullgöra en sådan skyldighet, kan familjebidraget nedsättas eller dras in. Vidare föreskrivs att familjebidraget kan nedsättas eller dras in om värnpliktigs familjemedlem utan giltig anledning lämnar sin arbetsanställning.

Dessa bestämmelser har sedan länge inte tillämpats och arbetsgruppen har därför föreslagit att de utgår ur familjebidragslagen. Detta har lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. Även jag biträder förslaget.

2.6 Näringsbidrag

Näringsbidragets syfte är att göra det möjligt för värnpliktig som innehar rörelse eller är anställd i rörelse som hans hustru innehar att fortsätta i rörelsen efter tjänstgöringens slut. Näringsbidrag kan utgå för avlöningskostnader, som uppkommer till följd av att särskild arbetskraft måste anlitas under den värnpliktiges tjänstgöring. I fråga om avlöningskostnader för närståendes arbetsinsatser gäller särskilda begränsningar i rätten till näringsbidrag. Sedan den 1 juli 1977 kan dock bidrag utgå när den värnpliktiges hustru måste avbryta förvärvsarbete utom hemmet för att sköta sysslor i företaget under tid då ingen annan ersättare finns att tillgå. Näringsbidrag kan också beviljas för vissa fasta utgifter, som är nödvändiga för att nedlagd rörelse skall kunna återupptas efter tjänstgöringens slut. Näringsbidraget utgår med högst 100 kr. för dag och är skattepliktigt.

Arbetsgruppen har prövat möjligheterna att näringsbidrag skall kunna utges för hustru som arbetar i rörelsen och som, då ingen annan ersättare finns att tillgå, tvingas utföra merarbete för att rörelsen skall kunna upprätthållas under mannens värnpliktstjänstgöring. Enligt arbetsgruppens mening är detta emellertid inte förenligt med grundprinciperna för näringsbidraget. Ingen ändring föreslås därför i nuvarande bestämmelser om näringsbidrag.

Flertalet remissinstanser lämnar arbetsgruppens förslag utan erinran. Även jag anser att näringsbidraget bör utgå enligt nuvarande principer. I likhet med arbetsgruppen och flera remissinstanser anser jag, att ersättning för hustruns merinsats inte kan förenas med grundprinciperna för näringsbidraget.

Jordbrukets organisationer har i olika sammanhang erinrat om att lantbrukarens hustru särskilt ofta tvingas att utföra avsevärt merarbete under makens militärtjänstgöring utan att denne kan erhålla näringsbidrag. För min del anser jag att det påtalade problemet i första hand bör kunna lösas inom ramen för ett utbyggt avbytarsystem. Betänkandet (Ds Jo 1978:1) Utbyggt avbytarservice inom jordbruket övervägs f. n. Enligt förslagen kommer en fullt utbyggt avbytarverksamhet att göra det möjligt för jordbrukare att anställa ersättare bl. a. under militärtjänstgöring.

Länsstyrelsen i Malmöhus län ifrågasätter det berättigade i näringsbidra-

gets existens. Om det skall bestå, bör det enligt länsstyrelsens mening beviljas enligt schablonberäkningar. Den nuvarande indelningen av företag i grupper har dessutom enligt länsstyrelsen lett till godtycke och är föråldrad. När det gäller schabloner vill jag understryka att jag inte finner skäl att frångå den grundläggande principen för familjebidragssystemet, dvs. behovsprövningen. I fråga om indelningen av företag i grupper vid beräkningen av näringsbidraget konstaterar jag att den har införts i tillsynsmyndighetens anvisningar till familjebidragsnämnderna för att underlätta bedömningen av ett företags avkastning och ge familjebidragsnämnderna möjlighet att behandla ärenden likformigt. Här vill jag understryka att tillsynsmyndigheten naturligtvis fortlöpande bör se över utfärdade anvisningar och anpassa dem till gällande förhållanden.

Flera remissinstanser är kritiska mot att näringsbidrag skall kunna utgå till värnpliktig som är anställd i rörelse vilken innehåller av annan kvinna än den värnpliktiges hustru. För egen del finner jag inte tillräckliga skäl att frångå principen att med hustru jämställa annan kvinna som bor tillsammans med den värnpliktige under äktenskapsliknande förhållanden.

2.7 Administration

Familjebidragsärenden handläggs f. n. av kommunernas familjebidragsnämnder. Det åligger familjebidragsnämnden, där den värnpliktige var bosatt på inryckningsdagen, att pröva ansökan om familjebidrag och att betala ut bidraget. I vissa fall krävs tillsynsmyndighetens medgivande för att utge familjebidrag. Kommun, som har utgett familjebidrag, får ersättning av staten med viss del av utgivet belopp.

Tillsynsmyndigheten skall verka för en riktig och enhetlig tillämpning av familjebidragsförfattningarna och skall därvid meddela de anvisningar som är nödvändiga.

Den direkta tillsynen över familjebidragsnämndernas verksamhet utövas av länsstyrelserna. Dessa skall efter prövning av ansökningar från familjebidragsnämnder betala ut statsbidrag och förskott, pröva besvär mot familjebidragsnämnds beslut samt utöva medelskontroll och verkställa fortlöpande revision av familjebidragsnämndernas verksamhet. Mot länsstyrelses beslut om tillämpningen av familjebidragslagen anförs besvär hos kammarrätt. Beslut i ärende om statsbidrag till kommun för utgivet familjebidrag överklagas dock hos regeringen.

Utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. föreslog i betänkandet (SOU 1972:68) Värnpliktsförmåner att den lokala administrationen av familjebidragen skulle flyttas från kommunerna till försäkringskassorna, att riksförsäkringsverket skulle fungera som tillsynsmyndighet och som första besvärinstans samt att försäkringsdomstolen skulle vara slutlig besvärinstans i familjebidragsmål. Därmed skulle länsstyrelsernas, kammarrätternas och försvarets civilförvaltnings befattning

dragsärendena upphöra.

I prop. 1975:37 förordades att frågan om att till försäkringskassorna flytta över administrationen av det familjesociala stödet åt värnpliktiga skulle avgöras först efter ytterligare överväganden. Detta blev också riksdagens beslut.

Efter överläggningar med experter från riksförsäkringsverket konstaterar arbetsgruppen att, om administrationen av familjebidragen flyttas över till försäkringskassorna, reglerna för beviljande av familjebidrag bör anpassas till de normer som gäller inom socialförsäkringen. De villkor som härvid bör gälla sammanfattar arbetsgruppen enligt följande. Familjemedlemsbegreppet bör anpassas till generella normer, t. ex. till hemmakebegreppet inom sjukförsäkringen. Inkomstprövningen bör schabloniseras och anslutas t. ex. till den prövning som berör kommunalt bostadstillägg till folkpensionär. Vid bostadskostnadsberäkningen bör anslutning ske till de normer som gäller antingen för det kommunala eller för det statskommunala bostadsbidraget. Familjepenningen bör anknytas till basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Om dessa villkor tillgodoses, kan enligt arbetsgruppens mening försäkringskassorna och riksförsäkringsverket ta över administrationen av familjebidraget.

Arbetsgruppen framhåller att en anslutning till de aktuella reglerna inom försäkringssystemet innebär att den fria behovsprövningen inom familjebidragssystemet inte längre kan tillämpas. Den schablonisering av ersättningarna som härvid måste tillgripas kan komma att innebära att vissa grupper underkompenseras medan andra grupper överkompenseras i bidragshänseende. När det gäller kretsen av förmånsberättigade finner arbetsgruppen att normerna inte kan innefatta alla grupper som i dag har möjlighet att erhålla familjebidrag.

Arbetsgruppen konstaterar vidare att försäkringskassorna inte kommer att kunna åta sig den särskilda prövningen av rätten till näringsbidrag. En eventuell rationaliseringsvinst skulle reduceras i och med att annan instans alltjämt måste pröva ärenden om näringsbidrag. Arbetsgruppen framhåller att det är högst osäkert vad administrationen hos försäkringskassorna skulle kosta och att det därför inte är möjligt att bestämt uttala sig om en eventuell rationaliseringsvinst.

De positiva effekterna i form av enklare regler, enhetlig tillämpning av dessa regler och eventuellt en viss rationaliseringsvinst uppväger inte, enligt arbetsgruppens mening, nackdelarna med en anslutning till riksförsäkringsverkets system. Arbetsgruppen föreslår därför sammanfattningsvis, att administrationen av familjebidragsverksamheten alltjämt bör skötas av kommunerna med en särskild tillsynsmyndighet.

Arbetsgruppens förslag godtas eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Även jag biträder förslaget. I likhet med arbetsgruppen och bl. a. försvarets rationaliseringsinstitut kan jag inte godta de konsekvenser som uppstår om det familjesociala stödet utformas i enlighet med de villkor

som skulle gälla i dag om försäkringskassorna tog över administrationen. Den schabloniserade inkomstprövningen och bostadskostnadsberäkningen samt begränsningen av kretsen förmånsberättigade gör visserligen regelsystemet enkelt och lätt begripligt. Det torde emellertid samtidigt medföra att vissa grupper får lägre bidrag och andra grupper får högre bidrag än som svarar mot deras behov. Det kan också leda till att vissa grupper, som i dag kan erhålla familjebidrag, utesluts ifrån denna möjlighet. Detta skulle enligt min mening vara otillfredsställande. Det väsentliga anser jag vara att familjebidragssystemet har en sådan utformning att bidrag kan utgå till den som för sin försörjning verkligen är beroende av den värnpliktige. När det gäller administrationskostnaderna ställer sig bl. a. försvarets rationaliseringsinstitut – i likhet med arbetsgruppen – tveksamt till om någon nämnvärd rationaliseringsvinst skulle uppkomma vid en överflyttning av administrationen till försäkringskassorna. Jag vill vidare erinra om att ersättningssystemet för värnpliktiga m. fl. under repetitionsutbildning, det s. k. dagpenningssystemet, först sedan den 1 januari 1977 administreras av försäkringskassorna. Erfarenheterna av det nya systemet är således f. n. ganska små.

Mot bakgrund av det jag nu har anfört förordar jag att nuvarande ordning för administrationen av familjebidragen t. v. behålls. Jag vill emellertid erinra om att socialutredningens slutbetänkande (SOU 1977:40) Socialtjänst och socialförsäkringstillägg f. n. övervägs och att resultatet av dessa överväganden kan förändra förutsättningarna för en överföring av administrationen till försäkringskassorna.

Jag övergår nu till frågan om besluts- och besvärordningen för familjebidragen. Enligt nuvarande ordning krävs i vissa fall försvarets civilförvaltnings medgivande innan familjebidragsnämnderna kan bestämma och betala ut familjebidrag. Civilförvaltningens beslut i ärende om medgivande kan inte överklagas. Systemet med medgivande innebär i själva verket att civilförvaltningen prövar och avgör sådana ärenden. Familjebidragsnämnderna fattar sedan formellt besluten i enlighet med civilförvaltningens medgivanden. Denna ordning finner jag inte vara tillfredsställande. Jag förordar att civilförvaltningen avgör vissa ärenden och familjebidragsnämnderna avgör övriga ärenden. Jag anser det också vara lämpligt att införa en möjlighet för den värnpliktige att besvara sig över civilförvaltningens beslut. F. n. sker besvärprövningen av familjebidragsärendena hos länsstyrelser och kammarrätter. Jag förordar att försvarets civilförvaltnings beslut bör kunna överklagas hos kammarrätt. Civilförvaltningen bör också bevaka det allmännas intresse av en enhetlig och riktig rättstillämpning. Förvaltningen bör därför kunna överklaga kammarrätternas beslut.

2.8 Sjukbidrag

Vid familjemedlems sjukdom kan sjukbidrag utgå till den värnpliktige för att täcka kostnader för vård och för transport till och från läkare eller vårdanstalt. I vissa fall kan sjukbidrag utgå för tandvård.

Arbetsgruppen konstaterar att sjukförsäkringssystemet numera också ersätter kostnader för tandvård och att sjukbidragets betydelse därmed torde ha minskat ytterligare. Arbetsgruppen föreslår därför att sjukbidraget avvecklas. Vid remissbehandlingen har endast Stockholms kommun haft erinringar mot förslaget. Även om bidragets betydelse har minskat, är det enligt kommunen lämpligt att behålla möjligheten till bidrag.

För egen del anser jag i likhet med arbetsgruppen och flertalet remissinstanser att sjukbidraget bör slopas.

2.9 Begravningsbidrag

Begravningsbidrag utgår till värnpliktig när sådan familjemedlem avlider, för vilken familjepenning utgår vid tiden för dödsfallet. Även om familjepenning inte har beviljats kan begravningsbidrag utgå till värnpliktig, som kan anses vara i behov av sådant bidrag. Bidraget utgår med 2 000 kr. för hustru, med vilken den värnpliktige sammanlevde, samt med 1 000 kr. för annan familjemedlem.

Arbetsgruppen föreslår att bidraget utgår till värnpliktig när sammanlevande kvinna som vårdar den värnpliktiges barn avlider – oavsett om den värnpliktige vid tiden för dödsfallet har rätt till familjepenning för henne – eller när den värnpliktiges barn under 16 år avlider under den värnpliktiges tjänstgöring.

Arbetsgruppens förslag har föranlett vissa invändningar hos de remissinstanser som har behandlat frågan. Några instanser har riktat kritik mot att den föreslagna kretsen av personer för vilka begravningsbidrag kan utgå begränsas i förhållande till nuvarande ordning. För egen del anser jag att begravningsbidrag bör utgå när maka eller barn, för vilka familjepenning har beviljats, avlider under tjänstgöringstiden. Även om familjepenning inte har beviljats, bör begravningsbidrag utgå, om behov föreligger.

2.10 Hemortslön

I gällande familjebidragslag finns bestämmelser om hemortslön. Bestämmelserna har ännu inte trätt i kraft. Arbetsgruppen konstaterar att bestämmelserna är otidsenliga och föreslår att de inte förs över till den nya lagen. Frågor huruvida särskilda bestämmelser om familjebidrag under beredskap och krig bör förberedas torde enligt arbetsgruppens mening få tas upp i samband med en allmän översyn av behovet av särskilda bestämmelser för avlöning av värnpliktiga m. fl. under beredskap och krig.

Jag ansluter mig till arbetsgruppens förslag, som inte har mött några invändningar vid remissbehandlingen.

2.11 Personkonto

Arbetsgruppen föreslår att inga särskilda åtgärder vidtas för att ge värnpliktiga möjlighet att reservera del av dagersättning till ett personkonto. Som motiv för förslaget hänvisar gruppen till de villkor som bankerna uppställer för att ett sådant konto skulle införas och till att förslaget inte skulle innebära någon påtaglig fördel för de värnpliktiga. Enligt arbetsgruppens mening bör det överlåtas till den enskilde värnpliktige att själv avgöra vilka sparformer han vill utnyttja.

Arbetsgruppens synpunkter har inte mött invändningar från remissinstanserna. Inte heller jag anser att det finns anledning att införa ett personkonto av angivet slag.

2.12 Statsbidrag

Kommunerna får ersättning av staten med hela det utgivna beloppet för begravningsbidrag och för familjepenning som avser familjemedlem enligt 3 § a familjebidragslagen, dvs. för sammanlevande hustru samt barn under 16 år som står under hans vårdnad. För familjebidrag i annat fall erhåller kommunerna statsbidrag med 88 % av utgivet belopp. Staten ersätter därmed f. n. omkring 93 % av totalt utbetalade familjebidrag.

Arbetsgruppen konstaterar att vissa gränsdragningsproblem uppstår, om de föreslagna ändringarna av familjebidragskretsen genomförs och om statsbidrag till kommunerna även fortsättningsvis skall utgå med olika procent av utgivet familjebidrag. För att undvika dessa problem förordar arbetsgruppen en förenkling av statsbidragssystemet så tillvida att staten i fortsättningen betalar 95 % av kommunernas totala familjebidragkostnad och att samma procentsats således tillämpas i fråga om alla former av familjebidrag.

Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Försvarets rationaliseringsinstitut biträder förslaget att ersättningen till kommunerna beräknas efter en enhetlig procentsats men anser att denna bör vara 93 % av utgivet belopp, dvs. vad som f. n. utges till kommunerna.

För min del anser jag att arbetsgruppens förslag är väl avvägt även när det gäller procentsatsens storlek och jag förordar att staten betalar 95 % av kostnaderna för utgivet familjebidrag.

Jag vill framhålla att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun f. n. varierar beroende på vilka bidrag som utges. Vid införandet av nuvarande procentsatser (prop. 1960:33) utgick emellertid beräkningen ifrån att staten då ersatte kommunerna med i medeltal 95 % av familjebidraget och att kostnadsfördelningen skulle vara oförändrad.

2.13 Kostnader

Förslaget att staten skall ersätta kommunerna med 95 % av utgivet familjebidrag mot f. n. 93 % torde kunna medföra en mindre kostnadsökning för försvaret. Denna kostnadsökning bör bestridas med medel avsedda för prisreglering. Jag bedömer att förslagen i övrigt inte kommer att medföra ökade kostnader för staten.

2.14 Nya författningsbestämmelser

Gällande familjebidragslag (1946:99, omtryckt 1975:554, ändrad senast 1977:519) beslutades av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt. Lagen erhöll sin nuvarande rubrik år 1975 (SFS 1975:554). Närmare bestämmelser om tillämpningen av lagen finns i familjebidragskungörelsen (1946:101, omtryckt 1960:153, ändrad senast 1977:123).

Arbetsgruppen konstaterar att gällande författningar om familjebidrag numera är ett så omodernt och i många hänseenden svårtillgängligt författningskomplex, att de föreslagna ändringarna i familjebidragssystemet bör utformas inom ramen för en total omarbetning av de gällande författningarna. I arbetsgruppens förslag till nya författningar är de föreslagna ändringarna inarbetade. I övrigt innebär författningsförslagen enligt gruppen inga genomgripande sakliga förändringar utan syftar främst till att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu gäller genomföra en koncentrerad och förenklad författningsreglering.

Flertalet av remissinstanserna anser att författningsförslagen innebär en välbehövlig revidering av gällande bestämmelser. Svenska kommunförbundet finner dock med anledning av förslag i betänkandet (SOU 1977:44) Socialtjänst och socialförsäkringstillägg att det inte kan anses motiverat att i den föreslagna lagen förordas ett interkommunalt ersättningssystem, dvs. ett system där en kommun har rätt att få tillbaka ersättning, som har betalats till personer som vistas i kommunen men är mantalsskrivna i annan kommun.

Jag delar arbetsgruppens mening att det är nödvändigt att arbeta om familjebidragslagen och familjebidragskungörelsen. När de nya författningarna utformas bör sådana gällande bestämmelser som numera saknar betydelse mönstras ut och texten göras så lättillgänglig som det är möjligt utan att därmed uppstår tveksamhet huruvida de nya bestämmelserna innebär andra ändringar i sak än som föranleds av förslaget till reviderat familjebidragssystem. Jag finner att gruppens förslag till modernisering av författningarna är i huvudsak väl avvägt. Jag finner inte skäl att i detta sammanhang föreslå att det interkommunala ersättningssystemet i fråga om familjebidrag avskaffas. I princip skall enligt regeringsformen varje föreskrift varigenom kommunerna bemyndigas eller åläggs att fullgöra vissa uppgifter beslutas i form av lag. Regeringen får dock genom förordning besluta föreskrifter om verkställighet av lag.

Föreskrifterna om familjebidrag innebär åligganden och befogenheter för kommunerna av sådan natur att regeringen inte efter bemyndigande i lag kan meddela sådana föreskrifter. I mitt förslag till ny familjebidragslag har därför gällande bemyndigande för regeringen att utfärda vissa föreskrifter inte tagits med. Vidare har de föreskrifter av materiell natur i familjebidragskungörelsen som inte kan anses vara verkställighetsföreskrifter tagits in i förslaget till ny lag.

Samtidigt föreslås ändringar av redaktionell natur för att anpassa gällande bestämmelser i värnpliktslagen (1941:967, omtryckt 1969:378, ändrad senast 1976:308), civilförsvarslagen (1960:74, omtryckt 1975:712, ändrad senast 1977:203) och lagen (1966:413) om vapenfri tjänst (ändrad senast 1976:604) till förslagen familjebidragslag.

De föreslagna lagarna bör träda i kraft den 1 juli 1978.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till

1. familjebidragslag,
2. lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
3. lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,
4. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74).

4 Specialmotivering till förslaget till familjebidragslag

Inledande bestämmelser

1 §

I paragrafens *första stycke* har tagits in en allmän regel om vilka som har rätt till familjebidrag. De i gällande bestämmelser använda begreppen värnpliktig och civilförsvarspliktig ersätts i detta sammanhang med begreppet tjänstepliktig. Tjänstepliktig definieras i 3 § med direkt anknytning till viss tjänstgöring. Närmare bestämmelser om vilka av den tjänstepliktiges närstående som har rätt till bidrag ges i villkoren för bestämmande av de olika familjebidragen.

En väsentlig förutsättning för att familjebidrag skall utgå är att behov av bidrag kan anses föreligga i det särskilda fallet. Även om villkoren för rätt till familjebidrag utformas i enlighet med denna förutsättning, är det i enstaka undantagsfall tänkbart att bidrag skulle kunna utgå enligt villkoren även i fall då det är uppenbart att behov av bidraget faktiskt inte föreligger. Genom paragrafens *andra stycke* öppnas möjlighet att undvika sådana beslut. Exempel på när bestämmelsen kan bli tillämplig är fall när tjänstepliktig med synnerligen höga inkomster fullgör en kortvarig tjänstgöring och när särskilda ekonomiska transaktioner görs för att få familjebidrag. Det bör

betonas att bestämmelsen endast bör användas när det är uppenbart att familjens ekonomiska förhållanden är sådana att det skulle vara stötande att medge bidrag enligt villkoren.

2 §

I denna paragrafs *första stycke* redovisas de former av familjebidrag som enligt vad jag har anfört i den allmänna motiveringen bör finnas kvar i det nya familjebidragssystemet.

I *andra stycket* föreskrivs att skyldigheten att utge familjebidrag liksom hittills skall vila på kommunerna.

3 §

Denna paragraf innehåller en definition av vad som i familjebidragslagen avses med tjänstepliktig. För att anses vara tjänstepliktig i denna mening skall vederbörande ha kallats in till någon av de olika former av tjänstgöring som anges i paragrafen.

I *första stycket* anges de former av tjänstgöring och utbildning vilka, liksom hittills, bör förenas med rätt till alla typer av familjebidrag. Under punkten 1 upptas värnpliktigas och vapenfria tjänstepliktigas grundutbildning samt sådan repetitionsutbildning som också avlönas med dagersättning. Vidare upptas motsvarande utbildning som fullgörs enligt kungörelsen (1971:355) om bistånds- och katastrofutbildning, oavsett om utbildningen tillgodoräknas som tjänstgöring enligt pliktlag eller inte. Under punkten 2 upptas utbildning som inte fullgörs enligt värnpliktslagen men som avlönas på samma sätt som grundutbildning för värnpliktiga. Här avses viss del av regements- och reservofficersutbildningen. Under punkten 3 upptas frivillig utbildning av viss varaktighet. Utbildningen får dock inte ge rätt till lön enligt de grunder som gäller för fast anställd personal eller till dagpenning som motsvarar vad värnpliktiga får under repetitionsutbildning. Dagpenningen motsvarar i princip sjukpenning enligt det allmänna sjukförsäkringssystemet.

I *andra stycket* anges sådan utbildning eller tjänstgöring som, liksom hittills, bör förenas med familjebidrag endast i form av näringsbidrag.

4 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att bidrag skall utgå efter ansökan. Bestämmelsen motsvaras i huvudsak av nu gällande bestämmelse i 9 § familjebidragskungörelsen. Ansökningsförfarandet får närmare regleras i verkställighetsföreskrifter.

5 §

I denna paragraf har tagits in bestämmelser om den tid för vilken familjebidrag kan utgå. Motsvarighet till bestämmelserna finns i 35 §

familjebidragskungörelsen. I jämförelse med de nuvarande bestämmelserna har en förenkling skett samtidigt som begreppet tjänstgöringstid har getts samma betydelse som i kungörelsen (1969:380) om värnpliktigas tjänstgöring m.m.

Av 16, 18 och 22 §§ framgår att bidrag i vissa fall kan utgå för tid utöver den som anges i denna paragraf.

6 §

Som har angetts i den allmänna motiveringen skall i fråga om rätten till familjebidrag kvinna, som utan att vara gift med den tjänstepliktige lever tillsammans med denne under äktenskapsliknande förhållanden, jämnställas med hustru. Självfallet skall också vad som gäller för kvinna tillämpas på man. Denna paragraf innehåller bestämmelser härom. Paragrafen saknar motsvarighet i gällande författningar om familjebidrag.

Frågan om ogifta personer lever tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden på det sätt att de bör jämnställas med äkta makar i fråga om rätt till familjebidrag måste bedömas med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Det ligger i sakens natur att det är den tjänstepliktige själv som har att visa dessa omständigheter. En grundläggande förutsättning bör vara att mannen och kvinnan har gemensamt hushåll. Också varaktigheten av sammanboendet och förekomsten av gemensamma barn är av betydelse vid bedömningen. En samlevnad som har varat kortare tid än sex månader kan normalt sett inte betraktas som en samlevnad under äktenskapsliknande förhållanden med mindre det finns gemensamma barn eller kvinnan väntar barn med den tjänstepliktige.

Familjepenning och bostadsbidrag

7 §

I paragrafens *första stycke* anges de personer för vilka familjepenning kan utgå.

I punkterna 1–3 återfinns bestämmelserna om familjepenning för barn. I fråga om annat barn än den tjänstepliktiges föreskrivs för att bidrag skall utgå bland annat att barnet skall fostras och väsentligen försörjas av den tjänstepliktige och hans maka. Om barn ingår i samma hushåll som den tjänstepliktige, får den tjänstepliktige och hans maka anses fostra och väsentligen försörja barnet oavsett att bidragsförskott eller underhållsbidrag från annan utgår till barnets försörjning.

Enligt punkten 4 utgår familjepenning för tjänstepliktigs maka som vårdar barn som inte har fyllt 18 år, om det är fråga om den tjänstepliktiges barn som varaktigt bor tillsammans med den tjänstepliktige eller annat barn som fostras och väsentligen försörjs av den tjänstepliktige och hans maka. Med vårdar avses att maken svarar för att barnet får erforderlig skötsel och tillsyn.

Maka får anses svara för sådan vård även när barnet tidvis tas om hand av annan person, exempelvis på daghem. Villkoret att barnet skall varaktigt bo tillsammans med den tjänstepliktige får anses uppfyllt även i det fallet då barnet bodde med den tjänstepliktige när denne ryckte in till tjänstgöringen men inte kan göra det under tjänstgöringstiden.

Enligt punkten 5 kan familjepenning för maka utgå i annat fall än som avses i punkten 4, om synnerliga skäl föreligger. Av den allmänna motiveringen framgår att familjepenning endast undantagsvis bör utgå för maka som inte vårdar barn för vilket familjepenning kan utgå. Synnerliga skäl kan föreligga när maka inte kan försörja sig på grund av brist på arbete för henne eller när hon är gravid eller sjuk och samtidigt inte kan få annat bidrag för sin försörjning, exempelvis kontant arbetsmarknadsstöd, arbetslöshetsförsäkring, utbildningsstöd, föräldrapenning eller sjukpenning.

Punkterna 6 och 7 innehåller föreskrifter om rätt till familjepenning för frånskild maka och för annan än den tjänstepliktiges maka som vårdar den tjänstepliktiges barn. Det ligger i sakens natur att begreppet frånskild maka förutsätter att äktenskap har ingåtts och upplösts. Person som utan att vara gift med tjänstepliktig har sammanlevt med denne under äktenskapsliknande förhållanden men brutit sammanlevnaden har inte samma rätt till familjepenning som frånskild maka har. Föräldrar, syskon och annan närstående eller husföreståndarinna som vårdar den tjänstepliktiges barn under 18 år har rätt till familjepenning, om barnet bor tillsammans med den tjänstepliktige.

I *andra stycket* återfinns en ny bestämmelse om hur barns ålder skall bestämmas i det särskilda fallet.

8 §

Denna paragrafs *första stycke* innehåller bestämmelser om när bostadsbidrag kan utgå. I punkterna 1–3 anges tre olika bostadsförhållanden som innebär rätt till bostadsbidrag. I punkten 4 föreskrivs att bostadsbidrag kan utgå även i andra fall, om särskilda skäl föreligger.

Punkten 4 inrymmer flera olika boendesituationer. Ett inte helt ovanligt fall är när den tjänstepliktige bor tillsammans med sina föräldrar. I sådant fall får särskilda skäl anses föreligga om det är uppenbart att föräldrarna på grund av att den tjänstepliktige bor hos dem har en större lägenhet än de annars skulle ha haft råd med. Har den tjänstepliktige vid tjänstgöringens början bott tillsammans med syskon eller kamrat sedan minst sex månader får särskilda skäl anses föreligga. Om tjänstgöringen avser grundutbildning och tjänstepliktig har ordnat bostad åt sig endast någon kortare tid före tjänstgöringens början, bör särskilda skäl föreligga endast om mycket starka sociala skäl talar för det, exempelvis när den tjänstepliktige måste flytta hemifrån eller när bostaden är hans enda riktiga hem i Sverige. Ett annat exempel kan vara när tjänstepliktig någon tid före tjänstgöringstidens slut skaffar bostad för att ha någonstans att bo efter utryckningen.

I paragrafens *andra stycke* föreskrivs att bostadsbidrag inte får utgå för mer än en bostad. Även om den tjänstepliktige och hans maka faktiskt har kostnader för exempelvis två lägenheter, kan ersättning i form av bostadsbidrag inte utgå för mer än en lägenhet. Däremot kan ersättning tänkas utgå för kostnad för två lägenheter i samband med flyttning, men då i form av flyttningsbidrag.

9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om högsta belopp för familjepenning. I nuvarande familjebidragslag återfinns motsvarande bestämmelser i 6 §. I prop. 1977/78:100 (bil. 7 s. 80) har föreslagits en höjning av gällande högsta belopp för dag. I den nya paragrafen anges de föreslagna högre beloppen för månad.

10 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om högsta belopp för bostadsbidrag. Huvudregeln är att bidragets belopp för månad beräknas till högst det belopp som svarar mot den verkliga bostadskostnaden för månad. Med bostadskostnad avses här nettokostnaden för bostaden, dvs. vad som återstår sedan från kostnaden för hyra, inkl. kostnader för uppvärmning och andra sådana i hyran normalt ingående kostnader, har dragits inkomster av uthyrning och statskommunalt bostadsbidrag som utgår.

Bara om särskilda skäl föreligger får till grund för beräkningen av bostadsbidrag läggas högre bostadskostnad än som svarar mot normal hyra på orten för lägenhet av särskilt angiven storlek. Särskilda skäl kan vara att behov av särskilt stor eller särskilt utrustad bostad föreligger. En familj med fler än två barn får exempelvis anses ha behov av lägenhet med fler än tre rum. Däremot kan särskilda skäl normalt inte anses föreligga om den tjänstepliktige har valt ett särskilt dyrbart bostadsalternativ. Särskilda skäl bör i regel inte föreligga om möjlighet att få statskommunalt bostadsbidrag eller att hyra ut del av bostaden inte tillvaratas. Om tjänstgöringstiden avses bli kortvarig, bör dock särskilda skäl anses föreligga eftersom det då inte kan begäras att den tjänstepliktige vidtar särskilda åtgärder för att nedbringa sina bostadskostnader.

11 §

I denna paragraf har tagits in föreskrifter om hur inkomster skall beaktas när familjepenning och bostadsbidrag skall bestämmas i de fall då den tjänstepliktige bor tillsammans med barn för vilket familjepenning kan utgå. Bestämmelserna i paragrafen motsvarar i princip vad som enligt 14 § gällande familjebidragskungörelse föreskrivs om normerad behovsprövning. Som har framhållits i den allmänna motiveringen har dock tillämpningsområdet för

den normerade behovsprövningen vidgats och normerna delvis ändrats. Begreppet inkomst definieras i den föreslagna 15 §.

Enligt paragrafen skall familjemedlemmarnas beräknade inkomster för månad som belöper på tjänstgöringstiden avräknas i viss ordning från summan av högsta beloppen för familjepenning och bostadsbidrag. Liksom enligt gällande regler avses därmed de bruttoinkomster som kan anses intjänade under tjänstgöringstiden. Den tjänstepliktiges semesterlön och retroaktiv ersättning för arbete, som har utförts före tjänstgöringstiden, skall inte beaktas. Inkomster av kapital bör beräknas för år och fördelas lika på varje månad, oavsett när inkomsterna blir disponibla. En företagare får som regel anses behålla inkomst, om företaget under hans tjänstgöringstid ger överskott sedan avdrag gjorts för eventuella extra lönekostnader som har uppkommit med anledning av hans tjänstgöring.

12 §

I paragrafens *första stycke* återfinns bestämmelser om inkomstprövning när familjepenning och bostadsbidrag skall bestämmas i de fall då den tjänstepliktige inte bor tillsammans med maka eller barn för vilket familjepenning kan utgå. Bestämmelserna föreskriver att den tjänstepliktiges inkomster skall avräknas enligt vad som anges i 11 § 3. För de fall familjebidrag i samband med en tjänstepliktigs tjänstgöring skall bestämmas enligt såväl första stycket som 11 § skall endast den del av den tjänstepliktiges avräkningsbara inkomster som återstår sedan bidrag har bestämts enligt 11 § avräknas vid bestämmande av bidrag enligt denna paragraf. Bestämmelse om detta har tagits in i paragrafens *andra stycke*.

13 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur familjebidrag skall bestämmas när tjänstepliktig bor tillsammans med maka och inte har hemmavarande barn för vilket familjepenning kan utgå. Vid beräkning av bidraget skall hänsyn tas till makarnas ekonomiska förhållanden, vilket bl. a. innebär att studerande makas möjligheter till studiemedel kan och bör beaktas. Har maka rätt till studiemedel enligt studiestödslagen (1973:349) med maximala belopp, bör familjebidrag inte utgå med högre belopp än hälften av den gemensamma bostadskostnaden. Har maka inkomster, bör avräkning här för ske med högre belopp än enligt 11 § 1. Bidrag bör vanligen inte medges om makan har inkomster som efter vederbörligt skatteavdrag motsvarar högsta beloppen för familjepenning och bostadsbidrag.

14 §

I denna paragraf har tagits in bestämmelser som ger myndighet som beslutar om bidrag möjlighet att medge högre bidrag än vad som följer av en

tillämpning av de normerade reglerna om avräkning för vissa inkomster. Avräkningsreglerna får dock inte frångås i annat fall än när de leder till att behov av familjebidrag uppenbart inte tillgodoses. Med behov av familjebidrag avses det begränsade behov som i normalfallen ersätts med familjebidrag. Bestämmelserna i paragrafen bör alltså komma att tillämpas endast i de undantagsfall när den behållna inkomsten, efter vederbörligt avdrag för preliminär skatt, tillsammans med för perioden beräknad men inte förfallen inkomst och familjebidrag inte uppgår till summan av tillämpliga högsta belopp enligt 9 och 10 §§.

15 §

I paragrafen definieras det i lagen använda begreppet inkomst. Definitionen innebär att gällande bestämmelser om vilka inkomster som skall beaktas vid bestämmande av familjebidrag i princip behålls. Med icke skattepliktiga underhållsbidrag avses de ofta periodiska bidrag som en person utger till en annan person utan att vid inkomsttaxering vara berättigad till avdrag för hela det utgivna beloppet. Allmänt barnbidrag skall alltså inte anses som inkomst enligt paragrafen.

16 §

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 § gällande familjebidragslag. Bidrag enligt paragrafens första mening skall utan ansökan utgå med samma belopp som på uttryckningsdagen. Särskilda skäl för bidrag enligt paragrafens andra mening kan vara att den tjänstepliktige har avlidit eller hemförlovats före planerad uttryckningsdag och detta har orsakat ekonomiska svårigheter. Särskilda skäl kan föreligga även i andra fall när det är uppenbart att behov av bidrag finns efter uttryckningsdagen.

17 §

Paragrafen motsvarar i sak 18 § gällande familjebidragskungörelse.

Flyttningsbidrag

18 §

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar i sak 11 § 1 mom. gällande familjebidragslag, där det finns bestämmelser om bostadsbidrag för vissa flyttningskostnader. I den nya paragrafen kallas dock bidraget flyttningsbidrag.

Särskilda skäl för bidrag vid flyttning inom en ort kan vara att den tjänstepliktige på grund av uppsägning eller av annan orsak är tvungen att flytta under tjänstgöringstiden. Om den tjänstepliktige får erbjudande om en annan bostad som han länge har sökt efter och är i uppenbart behov av, bör

detta också utgöra särskilda skäl för flyttningsbidrag. Vid flyttning till annan ort bör särskilda skäl föreligga exempelvis om flyttningen motiveras av att den tjänstepliktige har fått anställning på inflyttningsorten efter tjänstgöringstidens början. Om den avsedda tjänstgöringstiden understiger tre månader, bör särskilda skäl dock inte anses föreligga annat än i sådana undantagsfall, då det vore uppenbart stötande att inte utge bidrag.

Flyttningsbidraget utgår i den mån behov av bidrag föreligger och högst med det belopp som kan anses vara skäliga flyttningskostnader. Behov får alltså anses föreligga, om familjepening eller bostadsbidrag utgår före eller efter flyttningen. Vid bestämmande av skäliga flyttningskostnader bör krävas att den tjänstepliktige och medflyttande genom egna arbetsinsatser nedbringar kostnaden för flyttningen.

Näringsbidrag

19–22 §§ motsvarar väsentligen 14–16 §§ gällande familjebidragslag.

19 §

Denna paragraf har utformats så att det klart framgår att näringsbidrag endast kan utgå om den tjänstepliktige har sin huvudsakliga inkomst av näring eller rörelse som drivs av honom eller hans maka och det kan antas att förutsättningar för fortsatt drift av verksamheten föreligger. Det ligger i sakens natur att det blir svårare för den tjänstepliktige att visa att dessa villkor är uppfyllda när verksamheten har pågått kort tid eller tjänstgöringstiden avses bli långvarig.

Föreskrifter om näringsbidrag för lönekostnader för arbetskraft, som helt eller delvis ersätter den tjänstepliktige under tjänstgöringstiden, har tagits in i *första stycket*. Näringsbidrag utgår i den mån kostnaden är skälig och överstiger det genomsnittliga normala driftsöverskott som rörelsen kan beräknas lämna under tjänstgöringstiden. Särskilda föreskrifter ges dock i *andra stycket* för de fall då lönekostnad avser närstående. Med skälig lönekostnad avses i normalfallet den marknadsmässiga lönen för det utförda arbetet men även högre kostnad kan anses vara skälig, exempelvis om omständigheterna i det konkreta fallet är sådana att överkvalificerad arbetskraft måste anlitas eller anställd personal gör merinsats genom overtidsarbete. Vid beräkning av det genomsnittliga normala driftsöverskottet bör liksom hittills avkastningen under tjänstgöringstiden anses i genomsnitt för månad utgöra en tolfedel av den normala avkastningen för kalenderår, om den tjänstepliktige helt eller nästan helt ersätts av annan arbetskraft under tjänstgöringstiden. Vilken avkastning för år som kan anses normal för verksamheten bör framgå av deklaraionshandlingar och kompletterande upplysningar.

Särskilda skäl att utge näringsbidrag för lönekostnad som avses i *andra*

stycket kan föreligga när den närstående har avstått från sin ordinarie förvärvsverksamhet eller har kommit resande från annan ort för att hjälpa till i verksamheten under tjänstgöringstiden.

I *tredje stycket* hänvisas till den nya föreskriften i 7 § andra stycket i fråga om barns ålder.

20 §

I denna paragraf har föreskrifter tagits in om näringsbidrag för sådana kostnader under tjänstgöringstiden som är nödvändiga för att verksamheten skall kunna återupptas. Bidrag bör liksom hittills huvudsakligen ges för löpande omkostnader, exempelvis lokalhyror, räntekostnader och försäkringspremier.

22 §

Särskilda skäl att utge näringsbidrag för tid efter tjänstgöringens slut kan föreligga exempelvis då företag, trots god planering, inte omedelbart efter tjänstgöringen kan återupptas eller då ersättare måste finnas kvar under viss tid efter utryckningsdagen. Om tjänstgöringstiden har understigit tre månader, bör särskilda skäl att medge förlängt bidrag föreligga endast i undantagsfall.

Begravningsbidrag

23 §

I denna paragraf anges i *första stycket* när begravningsbidrag utgår och i *andra stycket* vilka belopp som bidraget kan utgå med.

Enligt paragrafens första mening utgår begravningsbidrag om familjepening har beviljats för maka eller barn och make eller barnet avlider under tjänstgöringstiden. Bidrag kan i dessa fall liksom hittills utbetalas utan ansökan och behovsprövning. Familjepening får anses ha beviljats för make eller barnet, om familjebidrag utgår med anledning av den tjänstepliktiges tjänstgöring. Om den tjänstepliktige bor tillsammans med maka men inte med barn, kan dock familjepening för make inte anses ha beviljats i andra fall än då synnerliga skäl enligt 7 § 5 har prövats föreligga. Även om familjepening inte har beviljats, får enligt paragrafens andra mening begravningsbidrag utgå, om behov föreligger. Om begravningsbidrag eller kapitalbelopp utgår med anledning av dödsfallet på grund av försäkring, torde behov av bidrag enligt denna paragraf föreligga endast i undantagsfall. Om försäkringsbelopp inte utgår, bör behov av begravningsbidrag anses föreligga, om inte starka skäl talar emot detta.

Familjebidragsnämnder m. m.

24 och 25 §§

Paragraferna överensstämmer i sak med 23 och 24 §§ gällande familjebidragslag.

26 §

I denna paragraf har tagits in bestämmelserna om tillsyn över efterlevnaden av lagens bestämmelser och av verkställighetsföreskrifter. Bestämmelserna motsvaras i huvudsak av 4 § andra stycket gällande familjebidragslag och 4 § gällande familjebidragskungörelse.

Förfarandet m. m.

27 §

Denna paragraf innehåller regler om var ansökan om familjebidrag skall göras. Reglerna ansluter till vad som numera tillämpas och innebär att ansökan alltid skall göras hos den kommun där den tjänstepliktige är kyrkobokförd vid ansökningstillfället. Särskilda föreskrifter ges för det fall att den tjänstepliktige inte är kyrkobokförd i landet.

28 §

Denna paragraf innehåller regler om vilken myndighet som skall avgöra ärende om familjebidrag. Som har framhållits i den allmänna motiveringen bör försvarets civilförvaltning besluta i vissa ärenden i stället för att som nu är fallet lämna eller vägra särskilt medgivande.

29 §

I denna paragraf föreskrivs att den familjebidragsnämnd som rätteligen har mottagit ansökan om familjebidrag skall utbetala beslutat bidrag. Detta gäller oavsett vilken myndighet som har beslutat om bidraget.

30 §

Denna paragraf innehåller regler angående omprövning av familjebidrag när det inträffar omständigheter som inverkar på rätten till bidraget.

Det förhållandet att den tjänstepliktige sedan familjebidrag har beviljats flyttar till annan kommun har ingen betydelse vid avgörande av vilken familjebidragsnämnd som enligt 28 § skall ompröva familjebidraget.

Statsbidrag*31 §*

I denna paragraf regleras i enlighet med vad jag har anfört i den allmänna motiveringen kommunernas rätt till ersättning av staten för utbetalade familjebidrag.

32 §

I denna paragraf anges viss begränsning av kommuns rätt till statsbidrag för utbetalat belopp. Paragrafen motsvaras närmast av 29 § tredje och fjärde stycket gällande familjebidrag. Paragrafens bestämmelser innebär dock att kommuns rätt till bidrag vidgas. Endast om familjebidragsnämnd genom uppenbart oriktig tillämpning av gällande föreskrifter om familjebidrag har utbetalat bidrag med för högt belopp begränsas rätten till statsbidrag och denna begränsning avser endast det felaktigt utbetalade beloppet. Om en familjebidragsnämnd utbetalar familjebidrag felaktigt på grund av att en statlig myndighet har lämnat felaktiga uppgifter, skall statsbidrag utgå för det utbetalade beloppet.

33 §

Denna paragraf motsvaras i sak av 31 § gällande familjebidrag.

34 §

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar i huvudsak gällande bestämmelser i bl. a. 29 och 30 §§ familjebidragslagen.

35 §

Enligt denna paragraf har kommun möjlighet att kräva annan kommun på den del av bidraget som inte ersätts av statsmedel. Denna möjlighet finns för den kommun som med anledning av en tjänstepliktigs tjänstgöring har haft att utge bidrag för tid under vilken den tjänstepliktige är mantalsskriven inom en annan kommun. Mantalsskrivningskommunen är efter anmodan skyldig att gottgöra den kommun som har utbetalat bidraget med resterande fem procent av det statsbidragsberättigade belopp som avser tid under vilken den tjänstepliktige har varit mantalsskriven i kommunen.

Särskilda bestämmelser*36 §*

Bestämmelsen i denna paragraf motsvarar 33 § gällande familjebidragskungörelse.

Särskilda skäl att medge bidrag för tid som ligger längre tillbaka än 30 dagar

före den dag då ansökningen inkom till familjebidragsnämnden bör liksom hittills anses föreligga endast i situationer där den tjänstepliktige inte rimligen kan lastas för att ansökningen har försenats. Det bör i detta sammanhang krävas att den tjänstepliktige tar del av den information han får om familjebidrag.

37 §

Denna paragraf motsvarar 36 § gällande familjebidragslag.

38 §

Genom bestämmelser i paragrafens *första stycke* bemyndigas försvarets civilförvaltning att närmare ange i vilken utsträckning tjänstepliktig och annan som uppbär familjebidrag skall vara skyldig att upplysa familjebidragsnämnd, som utbetalar bidrag, om nya omständigheter, som har betydelse för rätten till bidrag.

I paragrafens *andra stycke* föreskrivs att familjebidragsnämnd är skyldig att på begäran tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som tillsynsmyndighet, dvs. försvarets civilförvaltning eller länsstyrelse behöver för sin verksamhet med familjebidrag. Föreskrifterna motsvaras i princip av 5 § gällande familjebidragskungörelse. Av naturliga skäl gäller nämndens skyldighet enligt paragrafen endast handlingar som finns tillgängliga för nämnden och upplysningar som nämnden lätt kan ge.

39 §

I denna paragraf har införts bestämmelser om återbetalning av bidrag som har uppburits med för högt belopp. Paragrafen står i överensstämmelse med gällande rätt.

I *första stycket* anges i vilka fall återbetalningsskyldighet skall åläggas.

I *andra stycket* föreskrivs att den familjebidragsnämnd som har betalat bidrag skall pröva fråga om återbetalningsskyldighet. Här finns också bestämmelser om innehållande av familjebidrag i avräkning på felaktigt utbetalat belopp, om åtgärder för att driva in fordringen och om eftergift av fordringen. Gällande familjebidragslag och kungörelse saknar särskilda föreskrifter om återbetalningsskyldighet. I 38 § gällande lag finns däremot bestämmelser om när familjebidrag får innehållas och avräknas mot vad som har utbetalats för mycket.

Enligt bestämmelserna i *tredje stycket* har försvarets civilförvaltning möjlighet att efterge återbetalningsskyldighet för felaktigt utgivet familjebidrag. Denna möjlighet bör kunna användas när det t. ex. av sociala eller ekonomiska skäl inte är rimligt att vidta ytterligare åtgärder för att driva in fordringen.

Besvär m. m.

40-44 §§

Dessa paragrafer innehåller bestämmelser om besvär.

Som jag har framhållit i den allmänna motiveringen bör besvär kunna anföras även mot försvarets civilförvaltnings beslut i enskilt ärende. Denna besvärsmätt och civilförvaltningens rätt att besvära sig över kammarrätts beslut enligt denna lag har inarbetats i dessa paragrafer. I övrigt har gällande besvärsmätt bestämmelser moderniserats utan att sakliga ändringar har åsyftats.

45 §

I denna paragraf finns straffbestämmelser intagna. I paragrafen har införts ett krav på att åtgärden skall innebära fara i bevishänseende för att vara straffbar. I övrigt motsvarar paragrafen 37 § gällande familjebidragslag.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. familjebidragslag,
2. lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
3. lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,
4. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74).

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

FÖRSVARSDPARTEMENTET
1977-09-30

Promemoria med förslag till
familjebidragslag

Innehållsförteckning

1.	Inledning	
2.	Förslag angående	
	.familjebidragsberättigade	
	.familjepenningbelopp	
	.behovsprövning	
	.bostadsbidrag, bidrag för uppvärmningskostnader, flyttningsskostnader och magasineringsskostnader	
	.näringsbidrag	
	.administration	
	.sjukbidrag	
	.begravningsbidrag	
	.personkonto	
	.statsbidrag	
3.	Specialmotivering	
4.	Författningsförslag	
	.Förslag till familjebidragslag	
	.Förslag till familjebidragsförordning	

1. Inledning

Det familjesociala stödet till värnpliktiga m. fl. regleras f. n. i familjebidragslagen (1946:99) och familjebidragskungörelsen (1946:101).

Enligt gällande bestämmelser är medlemmarna i den värnpliktiges familj berättigade till familjebidrag. Bidraget kan utgå i form av familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag.

Riksdagen antog vid 1975 års riksmöte (prop. 1975:37, FöU 1975:18, rskr 1975:195) riktlinjer för ett nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl. Det nya förmånssystemet innebär bl. a. att under grundutbildning utgår kontanter-sättning i form av en fast ersättning – dagersättning – samt tillägg till dagersättningen. Under repetitionsutbildning utgår en dagpenning som motsvarar hel sjukpenning enligt den allmänna sjukförsäkringen. Civildövsvarspliktiga samt värnpliktiga m. fl. under repetitionsutbildning omfattas inte längre av familjebidragslagens bestämmelser förutom i vad avser näringsbidrag.

I propositionen lämnades också förslag till principer och utformning m. m. av det familjesociala stödet till värnpliktiga m. fl. Dessa riktlinjer kan sammanfattas enligt följande.

- Kvinna som den värnpliktige varaktigt bor tillsammans med bör likställas med hustru i bidragshänseende. Hustru (motsvarande) bör få bidrag endast under förutsättning att hon vårdar barn i hemmet eller om synnerliga skäl föreligger.

- Endast två familjepenningbelopp bör finnas, nämligen ett belopp för hustru (motsvarande) och under vissa villkor husföreståndarinna samt ett annat för barn och vissa andra anhöriga.

- Nuvarande behovsprövningsregler bör i huvudsak behållas men familjepeningen för barn bör ej reduceras mot makas inkomst med mer än högst 50 %.

- Bostadsbidrag bör i huvudsak utgå enligt de grunder som f. n. gäller.

- Särskilda bidrag för uppvärmningskostnader, flyttningskostnader och magasiningskostnader samt begravningsbidrag bör i stort utgå enligt nuvarande grunder.

- Sjukbidraget bör slopas.

- Näringsbidraget bör behållas men tillämpningsbestämmelserna ses över.

- Frågan om att flytta över administrationen av det familjesociala stödet till försäkringskassorna bör övervägas ytterligare.

- Möjligheterna för värnpliktiga att efter eget val reservera en del av dagersättningen till ett personkonto bör prövas.

Försvarsutskottet framhöll i sitt utlåtande att kvinna som den värnpliktige bor tillsammans med skall i bidragshänseende likställas med hustru. Vidare

skall hustru (motsvarande) få bidrag endast under förutsättning att hon vårdar barn i hemmet eller om eljest synnerliga skäl föreligger. Begreppet synnerliga skäl bör enligt utskottets mening tolkas restriktivt. Den som är arbetslös och gift med en värnpliktig bör exempelvis inte få ersättning från försvaret utan från arbetsmarknadsmyndigheten.

En arbetsgrupp inom försvarsdepartementet har med utgångspunkt från dessa riktlinjer övervägt den närmare utformningen m. m. av det familjesociala stödet till värnpliktiga. I arbetsgruppen har ingått företrädare för försvarets civilförvaltning, och i frågor om den framtida administrationen har experter från riks försäkringsverket medverkat.

Utöver ovan nämnda riktlinjer har arbetsgruppen utgått ifrån att den grundläggande principen för familjebidraget alltså skall bestå, dvs. att bidrag skall utgå i den mån behov föreligger. Arbetsgruppen har också utgått ifrån att det familjesociala stödet även i framtiden skall garantera en rimlig ekonomisk och social trygghet åt den som för sin försörjning är beroende av den värnpliktige.

Gruppen har vidare funnit det nödvändigt att se över hela familjebidragslagstiftningen. Gällande författningar har inte sedan de tillkom år 1946 varit föremål för någon allmän översyn. Vissa bestämmelser är obsoleta och bör därför utgå ur lagstiftningen. Andra bestämmelser bör anpassas till nuvarande praxis och till modernt språkbruk. Författningskomplexet måste för övrigt i många hänseenden anses vara förhållandevis svårtillgängligt. Föreliggande promemoria innehåller således dels överväganden och förslag till ändringar i familjebidragslagen med utgångspunkt från ovan nämnda riksdagsbeslut och dels förslag såvitt avser modernisering m. m. i övrigt av familjebidragsförfattningarna.

För att underlätta granskningen av familjebidragslagen bifogas även förslag till familjebidragsförordning.

Vad som i promemorian sägs om värnpliktiga gäller även vapenfria tjänstepliktiga, elever i bistånds- och katastrofutbildning, hemvärnspersonal och annan frivillig personal och – när det gäller näringsbidraget – civilförsvarspliktiga.

2. Förslag

Familjebidragsberättigade

Nuvarande ordning

Familjebidrag omfattar familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag. Enligt gällande bestämmelser är värnpliktig i mån av behov berättigad till familjebidrag för familjemedlem. Familjebidrag utgår efter prövning.

Behovsprövningen är av två slag, dels den s. k. normerade behovsprövningen, dels den fria behovsprövningen. Arbetsgruppen återkommer längre fram till de närmare föreskrifterna för behovsprövningen.

Familjepenning utgår med ett belopp för hustru och i vissa fall husföreståndarinna samt med ett annat belopp för annan familjemedlem.

Såsom medlem av den värnpliktiges familj avses enligt familjebidragslagen i första hand hustru, som den värnpliktige lever tillsammans med, samt barn under 16 år, som står under hans vårdnad. För dessa beräknas familjepeningen enligt den normerade behovsprövningen. Vid beräkning av familjepenning för övriga familjemedlemmar används fri behovsprövning.

Frånskild hustru, värnpliktigs andra barn än som har nämnts i det föregående, hans hustrus barn och hans föräldrar kan anses vara familjemedlemmar om den värnpliktige är underhållsskyldig mot dem och har lämnat väsentligt bidrag till deras uppehälle. Husföreståndarinna anses som familjemedlem, om den värnpliktige bor tillsammans med egna eller hustrus minderåriga barn och hustrun är arbetsoförmögen eller samlevnaden har brutits. Andra anhöriga – t. ex. fosterbarn, fosterföräldrar och under äktenskapsliknande förhållanden stadigvarande sammanlevande kvinna – kan i vissa fall jämföras med familjemedlemmar.

Förslag

I prop. (1975:37, FöU 1975:18, rskr 1975:195) med förslag om nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl. angavs att kvinna som den värnpliktige varaktigt sammanlever med bör likställas med hustru i bidragshänseende, samt att hustru (motsvarande) endast bör få bidrag om hon vårdar barn i hemmet eller om eljest synnerliga skäl föreligger.

Arbetsgruppen använder i det följande begreppet *sammanlevande* om kvinna som den värnpliktige bor tillsammans med i äktenskap eller under äktenskapsliknande förhållanden, och begreppet *sammanboende* om övriga som bor tillsammans med den värnpliktige. Familjepenning bör enligt arbetsgruppens förslag kunna utgå för den värnpliktiges barn under 16 år samt för den kvinna, som den värnpliktige sammanlever med och som vårdar hans barn. Dessa ärenden föreslås avgöras av familjebidragsnämnderna inom ramen för den normerade behovsprövningen. Arbetsgruppen vill under-

stryka att nuvarande familjemedlemsbegrepp därmed slopas och att rätten till familjepenning främst grundas på förekomsten av barn.

Såsom anförts i ovan nämnda proposition bör hustru (motsvarande) utan barn kunna få familjepenning endast om synnerliga skäl föreligger. Enligt försvarsutskottets mening på denna punkt bör begreppet "synnerliga skäl" tolkas restriktivt. Synnerliga skäl kan t. ex. föreligga om en kvinna har ett handikapp som helt omöjliggör förvärvsarbete. Den som är arbetslös och gift med en värnpliktig bör däremot inte få ersättning från försvaret utan från arbetsmarknadsmyndigheten. Enligt arbetsgruppens mening bör synnerliga skäl föreligga också i de fall bidrag inte utgår från sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring eller som kontant arbetsmarknadsstöd, vuxenutbildningsstöd o. dyl. Synnerliga skäl bör även föreligga för gravid kvinna, som inte har möjlighet att själv svara för sin försörjning. Hon bör således få familjepenning för tid innan hon blir berättigad till föräldrapenning. Familjepenning bör i dessa fall utgå först efter särskilt tillstånd av tillsynsmyndigheten och inom ramen för den fria behovsprövningen.

Även övriga den värnpliktige närstående bör om synnerliga skäl föreligger kunna erhålla familjepenning, men först efter särskilt tillstånd av tillsynsmyndigheten och efter fri behovsprövning. Såsom exempel på övriga närstående kan nämnas ej sammanlevande person, som vårdar den värnpliktiges barn – förutsatt att den värnpliktige har vårdnaden om barnet. Vidare kan nämnas frånskild hustru och hustru (motsvarande), som sammanlever med den värnpliktige och vårdar eget barn. Familjepenning bör även kunna utgå för annat barn än den värnpliktiges barn under 16 år. Såsom exempel kan nämnas den värnpliktiges äldre barn, hustrus (motsvarandes) barn, fosterbarn och barn som avses adopteras men där adoptionsbeslut ännu inte föreligger. Avgörande vid prövningen bör liksom för närvarande vara vad som kan antas om den värnpliktiges vilja och ekonomiska förmåga att bidra till barnets försörjning om tjänstgöringen inte kommit emellan. Förutsättning för att familjebidrag skall kunna utgå är också att annan ersättning inte utgår t. ex. i form av underhållsbidrag eller bidragsförskott.

Arbetsgruppen föreslår vidare att föräldrar utesluts från rätten till familjepenning i andra fall än vid vård av den värnpliktiges barn. Föräldrar, som p. g. a. ålder eller sjukdom saknar möjlighet till försörjning genom förvärvsarbete, har numera genom folkpensioner och andra socialpolitiska åtgärder garanterats en grundtrygghet och torde ej för sin försörjning vara beroende av sina barns inkomster. Familjebidrag i form av viss andel av bostadskostnaden bör emellertid, liksom nu, kunna utgå till föräldrar som sammanbor med den värnpliktige.

Familjepenningbelopp

Nuvarande ordning

Familjepenning kan beviljas med f. n. högst 27 kr. per dag för hustru, frånskild hustru och – under vissa villkor – husföreståndarinna samt högst 12 kr. per dag för annan familjemedlem.

Förslag

I prop. (1975:37) angavs att endast två familjepeningbelopp bör finnas, nämligen ett belopp för hustru (motsvarande) och under vissa villkor husföreståndarinna samt ett annat för barn och vissa andra anhöriga. Arbetsgruppen föreslår att det lägre beloppet bör avse barn och det högre beloppet annan person.

Behovsprövning och beskattning

Nuvarande ordning

Den värnpliktiges rätt till familjebidrag är förbunden med villkoret, att det skall föreligga behov av bidrag. Behovsprövningen, som till sin karaktär närmast är en inkomstprövning, är av två slag: *normerad behovsprövning* och *fri behovsprövning*.

Den *normerade behovsprövningen* tillämpas, när familjepening och bostadsbidrag skall fastställas för den värnpliktiges hustru och barn under 16 år som står under hans vårdnad. Denna behovsprövning sker med hjälp av bestämda regler om i vilken mån inkomster i familjen skall inverka reducerande på det maximala familjebidrag, som skulle ha utgått, om sådana inkomster inte hade funnits (familjebidragsbehovet). När det t. ex. gäller hustrus inkomst av arbete skall en fjärdedel av beloppet, dock lägst 500 kr./månad, vara helt avdragsfritt. Hälften av den återstående delen reducerar familjebidraget.

Vid bestämmandet av familjebidrag (familjepening och bostadsbidrag) i övriga fall skall *fri behovsprövning* användas. Inkomster i familjen påverkar därvid bidragsbeloppet, men inte enligt de speciella regler som har utformats för den normerade behovsprövningen, utan enligt vad som med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet får anses skäligt. Detta medför att några bestämda regler för den fria behovsprövningen inte kan ges. Den fria behovsprövningen får dock inte leda till högre ersättning än om normerad behovsprövning hade tillämpats.

Oavsett vilken behovsprövning som tillämpas bortses helt från de ersättningar och förmåner som utgår till den värnpliktige med anledning av hans tjänstgöring. Vidare bortses från inkomster som den värnpliktige erhåller genom arbete på fritid under tjänstgöringen eller under övningsuppehåll.

Semesterlön, som värnpliktig uppbär under militärtjänstgöringen, skall inte beaktas vid behovsprövningen. Inte heller tas hänsyn till vissa sociala förmåner såsom allmänt barnbidrag och förlängt barnbidrag. Däremot kan underhållsbidrag, bidragsförskott, sjukpenning, föräldrapening, arbetslöshetsunderstöd, pensioner, livräntor o. d. helt eller delvis reducera familjebidraget.

Alla bidrag utom näringsbidraget är skattefria.

Förslag

I prop. (1975:37, FöU 1975:18, rskr 1975:195) anfördes att nuvarande behovsprövningsregler i huvudsak bör behållas men att familjepennningen för barn inte bör reduceras mot makas inkomst med mer än högst 50 %. Arbetsgruppen föreslår därutöver att inom den normerade behovsprövningen nuvarande lägsta fribelopp om 500 kr. av makas månadsinkomst höjs till 1 000 kr. för månad. Lågavlönade och deltidsarbetande kvinnor med barn skulle härigenom få förbättrade ekonomiska villkor under den värnpliktiges grundutbildning.

Bostadsbidrag*Nuvarande ordning*

Om den värnpliktige bor tillsammans med familjemedlem utgår enligt gällande bestämmelser *bostadsbidrag* motsvarande kostnaden för den värnpliktiges och familjemedlemmens bostad. Värnpliktig, som vid tjänstgöringens början inte bor tillsammans med familjemedlem i familjebidragslagens mening, t. ex. värnpliktig som bor ensam eller tillsammans med kamrat, får bostadsbidrag endast om synnerliga skäl föreligger, dvs. om den värnpliktige annars skulle tvingas avstå från sin bostad och detta skulle medföra betydande ekonomisk olägenhet för honom, eller om han vid uttryckningen inte skulle ha tillgång till lämplig bostad och detta skulle medföra avsevärda svårigheter. Enligt gällande praxis medger tillsynsmyndigheten ensamboende värnpliktig bostadsbidrag under förutsättning att han innehaft egen bostad minst sex månader före tjänstgöringens början.

Bostadsbidrag utgår med belopp som motsvarar den faktiska bostadskostnaden med avdrag för eventuellt statskommunalt bostadsbidrag. Om den värnpliktige bor tillsammans med hustru eller barn och familjen har inkomst, sker reduktion av det maximala bostadsbidraget enligt den normerade behovsprövningen. Dessa ärenden avgörs av familjebidragsnämnderna. I övriga ärenden måste medgivande inhämtas av tillsynsmyndigheten. Om den värnpliktige bor tillsammans med andra anhöriga, beräknas bostadsbidraget enligt fri behovsprövning och hänsyn tas till de sammanboendes inkomstförhållanden. Värnpliktig, som bor tillsammans med kamrat, kan erhålla bostadsbidrag motsvarande sin andel i bostadskostnaden. Utan medgivande av tillsynsmyndigheten i varje särskilt fall får hänsyn inte tas till större bostadskostnad än normalhyran på orten för bostad om två rum och kök för värnpliktig som bor tillsammans med familjemedlem, och om ett rum och kök för värnpliktig som bor ensam eller tillsammans med kamrat. I vissa fall kan bostadsbidrag utgå för mer än en bostad.

Den värnpliktige kan få *särskilt bostadsbidrag* för uppvärmningskostnader (bränslebidrag), för flyttningskostnader och för magasineringskostnader.

Förslag

I prop. (1975:37) förordade dåvarande departementschefen att bostadsbidrag fortsättningsvis i stort bör utgå enligt de grunder som för närvarande gäller. Arbetsgruppen lämnar här förslag dels vad gäller ansvarsfördelningen mellan familjebidragsnämnderna och tillsynsmyndigheten, dels vad gäller bostadskostnaden.

Om den värnpliktige sammanlever med kvinna, som vårdar hans barn, bör bostadsbidraget liksom familjepenningen utgå efter beslut av familjebidragsnämnd.

Ansökningar om bostadsbidrag till ensamboende värnpliktiga, som innehaft egen bostad minst 6 månader före tjänstgöringens början, bör enligt arbetsgruppens mening kunna avgöras av familjebidragsnämnderna. Bostadsbidrag i övriga fall skall alltid prövas av tillsynsmyndigheten.

Arbetsgruppen föreslår att bostadskostnaden begränsas till normalhyran på orten för bostad om 3 rum och kök när det gäller barnfamiljer, om 2 rum och kök när det gäller övriga sammanlevande och om 1 rum och kök i övriga fall. Ärenden där bostadskostnaden överstiger ovannämnda normalhyra skall prövas av tillsynsmyndigheten. Ärenden där den ensamboende värnpliktige innehaft bostaden under kortare tid än 6 månader bör också prövas av tillsynsmyndigheten.

Näringsbidrag*Nuvarande ordning*

Näringsbidragets syfte är att bibehålla förvärvsmöjligheten för den enskilde värnpliktige som är innehavare av näring eller rörelse. Näringsbidrag kan utgå för att bestrida avlöningskostnader som uppkommer till följd av att särskild arbetskraft måste anlitas för att under den värnpliktiges tjänstgöring helt eller delvis ersätta honom. Detta gäller även när värnpliktig är anställd i näring eller rörelse som innehas av hans hustru. Bidrag får inte utgå för att avlöna den värnpliktiges barn under 16 år. Bidrag kan dock numera utgå när den värnpliktiges hustru nödgas avbryta förvärvsarbete utom hemmet för att sköta sysslor i företaget under tid då ingen annan ersättare finns att tillgå.

Näringsbidrag kan även beviljas för utgifter, t. ex. lokalhyra, räntor, försäkringspremier, bilskatt, vissa fasta telefonavgifter o. dyl., som är nödvändiga för att näring eller rörelse, som har måst läggas ner under den värnpliktiges tjänstgöring, skall kunna återupptas efter tjänstgöringens slut.

Näringsbidraget utgår med högst etthundra kronor för dag och är skattepliktigt.

Förslag

I prop. (1975:37) anfördes, att näringsbidraget bör behållas som stödform för dem som innehar rörelse och genom tjänstgöringen vållas kostnader för denna, och att en översyn bör göras av tillämpningsbestämmelserna.

Arbetsgruppen har i sina överväganden, med anledning av önskemål från bl. a. vissa intresseorganisationer, prövat möjligheterna att utge näringsbidrag för hustru (motsvarande) som arbetar i rörelsen och som då ingen annan ersättare finns att tillgå tvingas utföra merarbete för att rörelsen skall kunna upprätthållas under mannens värnpliktstjänstgöring. Enligt arbetsgruppens mening är det emellertid inte förenligt med näringsbidragets grundprinciper att utge ersättning för den eventuella merinsats, som familjemedlem utför i den värnpliktiges rörelse. Nuvarande bestämmelser föreslås därför fortsättningsvis gälla. Arbetsgruppen vill emellertid erinra om riksdagens beslut (prop. 1976/77:74, FöU 1976/77:13, rskr 1976/77:311) angående näringsbidrag för hustrus arbetsinsats. Fr. o. m. den 1 juli 1977 kan således som ovan angivits näringsbidrag utgå för den värnpliktiges hustru som nödgas avbryta förvärvsarbete utom hemmet för att sköta sysslor i företaget under tid då ingen annan ersättare finns att tillgå.

Administration*Nuvarande ordning*

Allt sedan familjebidragssystemets tillkomst år 1940 handläggs familjebidragsärenden av kommunernas familjebidragsnämnder. Kommun skall antingen inrätta särskild familjebidragsnämnd eller uppdra åt annan kommunal nämnd att vara familjebidragsnämnd. I annat fall blir socialnämnden även familjebidragsnämnd.

Det åligger familjebidragsnämnd, där den värnpliktige var bosatt på inryckningsdagen, att pröva ansökan om familjebidrag och att utbetala bidraget. Nämnden har rätt att inom ramen för den normerade behovsprövningen avgöra ärenden beträffande familjebidrag för hustru, husföreståndarinna och för den värnpliktiges barn under 16 år, som står under hans vårdnad. I andra fall krävs tillsynsmyndighetens medgivande för att utge familjepenning och bostadsbidrag. Kommun, som utgivit familjebidrag, erhåller gottgörelse av staten med viss del av utgivet belopp. I familjebidragsförfattningarna anges ansvarsfördelningen dels mellan olika kommuner, dels mellan kommun och staten. Till detta återkommer arbetsgruppen längre fram, bl. a. i specialmotiveringen.

Tillsynsmyndigheten – dvs. försvarets civilförvaltning – skall verka för en riktig och enhetlig tillämpning av familjebidragsförfattningarna och skall därvid meddela de anvisningar som är nödvändiga.

Den direkta tillsynen över familjebidragsnämndernas verksamhet utövas av länsstyrelserna. Dessa skall efter prövning av ansökningar från familjebi-

dragsnämnder utbetala statsbidrag och förskott, pröva besvär över familjebidragsnämnders beslut samt utöva medelskontroll och verkställa fortlöpande revision av familjebidragsnämndernas verksamhet. Över länsstyrelses beslut om tillämpningen av familjebidragslagen anförs besvär hos kammarrätt. Beslut i ärende om statsbidrag till kommun för utgivet familjebidrag överklagas dock hos regeringen.

Förslag

I prop. (1975:37) anmäldes att utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. (UFV) föreslagit (SOU 1972:68) att den lokala administrationen av familjebidraget borde flyttas från kommunerna till försäkringskassorna. Beslut i familjebidragsärenden borde enligt utredningen normalt kunna fattas på tjänstemannanivå. Beslut i ärenden t. ex. rörande näringsbidrag och bostadsbidrag, borde kunna fattas av försäkringsnämnderna. UFV hade vidare föreslagit att riksförsäkringsverket skulle fungera som tillsynsmyndighet och som första besvärinstans. Försäkringsdomstolen borde vara slutlig besvärinstans i familjebidragsmål. Revision av familjebidragsverksamheten borde samordnas med den granskning som görs av kassornas övriga verksamhet. Därmed skulle länsstyrelsernas, kammarrätternas samt försvarets civilförvaltnings befattning med familjebidragsärendena upphöra.

I nämnda prop. förordade departementschefen att frågan om att till försäkringskassorna flytta över administrationen av det familjesociala stödet åt värnpliktiga torde kunna avgöras först efter ytterligare överväganden. Detta blev också riksdagens beslut.

Efter överläggningar i frågan med experter från riksförsäkringsverket konstaterar arbetsgruppen, att en överflyttning av administrationen beträffande familjebidragen till försäkringskassorna förutsätter att reglerna för beviljande av familjebidrag ansluter till de normer som gäller inom socialförsäkringen. De villkor som härvid bör gälla kan sammanfattas enligt följande.

– Familjemedlemsbegreppet bör anpassas till generella normer, t. ex. till hemmakebegreppet inom sjukförsäkringen. Kretsen av förmånsberättigade bör således begränsas till barn samt till sammanlevande kvinna som den värnpliktige är/har varit gift med eller har/har haft barn med.

– Inkomstprövningen bör schabloniseras och anslutas t. ex. till den prövning som berör kommunalt bostadstillägg (KBT) till folkpension. Huvudprincipen är där att inkomsten beräknas för det närmaste året. Som inkomst upptas därvid inte vissa bidrag, t. ex. barnbidrag, folkpension, socialhjälp, bostadsbidrag till barnfamiljer och låginkomsttagare utan barn. Avdrag får ske för inkomsters förvärvande, men inte för skatter och levnadsomkostnader. Inkomst av förvärvsarbete och tjänstepension tas upp i sin helhet. Avkastningen av tillgångar beräknas och upptas som inkomst

enligt vissa schablonregler och inte enligt den faktiska inkomsten. Den framräknade totala inkomsten avdras från familjebidragsbehovet, dvs. det maximala familjebidraget (familjepenning och bostadsbidrag).

– Vid bostadskostnadsberäkning bör anslutning ske till de normer som gäller antingen för KBT eller för statskommunalt bostadsbidrag (SKBB). Härvid bör noteras att beräkningsgrunderna varierar mellan de olika kommunerna, även om den faktiska bostadskostnaden läggs till grund för beräkning av bostadsbidraget i de flesta kommuner.

– Familjepenningen bör anknytas till basbeloppet.

Om ovannämnda villkor tillgodoses kan försäkringskassorna och riksförsäkringsverket överta administrationen av familjebidraget. Ansökan om familjebidrag bör därvid inges till lokalkontor. Prövning och beslut bör ske på centralkontor (bidragssektionen inom pensionsavdelningen). Besvärinstans bör vara de blivande socialförsäkringsrätterna/försäkringsdomstolen.

Arbetsgruppen konstaterar att den s. k. normerade behovsprövningen inom familjebidragssystemet överensstämmer i vissa delar med den prövning, som avser KBT till folkpensionärer. På annan plats i denna promemoria har reglerna för behovsprövning närmare beskrivits. Den normerade behovsprövningen är snarast en inkomstprövning efter bestämda regler, medan den fria behovsprövningen tar hänsyn till samtliga omständigheter i varje särskilt fall. En anslutning till de aktuella reglerna inom försäkringssystemet innebär att den fria behovsprövningen inte längre kan tillämpas. Den schablonisering av ersättningarna som härvid måste tillgripas kan komma att innebära att vissa grupper underkompenseras medan andra grupper överkompenseras i bidragshänseende.

När det gäller kretsen av förmånsberättigade finner arbetsgruppen att begreppet hemmamake inom KBT inte kan innefatta alla grupper, som i dag har möjlighet att erhålla familjebidrag inom familjebidragssystemet. Såsom exempel kan nämnas att person, som inte sammanlever med den värnpliktige men som vårdar hans barn, kommer att uteslutas från möjligheten att erhålla familjebidrag. Annat än den värnpliktiges barn kommer också att uteslutas från denna möjlighet, t. ex. hustrus barn, fosterbarn och barn som avses adopteras men där adoptionsbeslut ännu inte föreligger.

Bostadskostnadsberäkningen vid KBT och SKBB överensstämmer i de flesta kommuner i stort med familjebidragssystemets bostadskostnadsberäkning. Vid beräkningen av bostadskostnaden i egna hem tas emellertid inte hänsyn till eventuell skattereduktion vid ränteavdrag, vilket däremot sker inom familjebidragssystemet.

Arbetsgruppen konstaterar vidare, att försäkringskassorna kan få svårigheter att klara den omprövning som bör utföras så snart det skett någon förändring i inkomstläget för den värnpliktige och hans anhöriga.

Härutöver finner arbetsgruppen att försäkringskassorna inte kan åta sig den särskilda prövningen av rätten till näringsbidrag och bedömningen av

ersättningens storlek. Utbetalning av näringsbidrag kan däremot ske genom försäkringskassornas försorg.

Eventuell rationaliseringsvinst kommer därmed att reduceras i och med att någon instans även fortsättningsvis måste utföra den särskilda prövningen av rätten till näringsbidrag.

Arbetsgruppen konstaterar därutöver, att det överhuvudtaget är osäkert om någon nämnvärd rationaliseringsvinst kan uppnås genom att gå in i riksförsäkringsverkets system. Kostnaderna för nuvarande administration beräknas till ca 1 mkr. för tillsynsmyndigheten och ca 3–5 mkr. för kommunerna. Gruppen vill framhålla att det är osäkert vilka kostnader som skulle erhållas vid en överflyttning av administrationen till försäkringskassorna. En mycket preliminär kostnadsberäkning från riksförsäkringsverket upptar emellertid ca 3 mkr. för övertagandeåret och ca 2,5 mkr./år för den fortsatta driften. Därtill kommer administrationskostnaden för den instans som skulle handlägga ärenden rörande näringsbidrag.

En överflyttning av administrationen från kommunerna till försäkringskassorna skulle visserligen kunna komma att medföra positiva effekter, såsom enklare regler, enhetlig tillämpning av dessa regler och eventuellt en viss rationaliseringsvinst. De positiva effekterna uppväger emellertid inte, enligt arbetsgruppens mening, de nackdelar som en anslutning till riksförsäkringsverkets system skulle medföra.

Arbetsgruppen vill erinra om att det familjesociala stödet avses garantera en rimlig ekonomisk trygghet åt den som för sin försörjning är beroende av den värnpliktige. Eftersom den värnpliktige inkallas med stöd av en pliktlag och därigenom fräntages sina försörjningsmöjligheter bör försvaret, enligt arbetsgruppens mening, ha ett särskilt ansvar för dem som har ett verkligt bidragsbehov. En överflyttning av administrationen till försäkringskassorna medför emellertid att hänsyn inte längre kan tas till det verkliga bidragsbehovet. Arbetsgruppen föreslår därför sammanfattningsvis, att administrationen av familjebidragsverksamheten även fortsättningsvis handläggs av kommunerna med försvarets civilförvaltning som särskild tillsynsmyndighet.

Sjukbidrag

Nuvarande ordning

Vid familjemedlems sjukdom kan sjukbidrag utgå till den värnpliktige för att täcka kostnader – i den mån dessa inte ersätts av allmän försäkringskassa – för vård och för transport till och från läkare eller vårdanstalt. För annan än sammanboende hustru och barn under 16 år utgår bidrag endast om det finns skäl att antaga att den värnpliktige skulle ha bidragit till kostnaderna om tjänstgöringen inte hade kommit emellan. I vissa fall kan sjukbidrag utgå för tandvård.

Förslag

I prop. (1975:37) anfördes att sjukbidraget bör slopas. Med hänsyn till det väl utbyggda sjukförsäkringssystemet, som numera även innefattar tandvård, torde bidragets betydelse ha minskat avsevärt.

Begravningsbidrag*Nuvarande ordning*

Begravningsbidrag utgår till värnpliktig vid sådan familjemedlems frånfälle, för vilken den värnpliktige vid tiden för dödsfallet ägde rätt uppbära familjepenning. Begravningsbidrag kan även utgå till annan värnpliktig som kan anses vara i behov av sådant bidrag. Bidraget utgår med tvåtusen kronor för hustru, med vilken den värnpliktige sammanlevde, samt med ettusen kronor för annan familjemedlem.

Förslag

I prop. (1975:37) angavs att begravningsbidraget bör behållas som särskild bidragsform. Arbetsgruppen föreslår att bidraget utgår för sammanlevande kvinna som vårdar den värnpliktiges barn – oavsett om den värnpliktige vid tiden för dödsfallet äger rätt uppbära familjepenning för henne – samt för den värnpliktiges barn under 16 år.

Personkonto

I prop. (1975:37) anmäldes att möjligheterna bör prövas för de värnpliktiga att efter eget val reservera en del av dagersättningen till ett personkonto. Vid beredning av förslaget har arbetsgruppen funnit att bankerna uppställer vissa villkor för förslagets genomförande. Bland dessa villkor kan särskilt nämnas att bankerna inte anser det vara realistiskt att personkonton upprättas för vissa värnpliktiga. Motbokslösa sparkonton kan däremot upprättas. Redovisning av kontoställningen kan inte ske varje månad utan endast en gång per kvartal. Vidare måste försvarets civilförvaltning meddela bankerna en månad i förväg om värnpliktig hemförlovas i förtid. Redan vid kontouppläggningsen bör den värnpliktige medge försvarets civilförvaltning rätten att återfå felaktigt utbetalade medel. Slutligen måste bankerna debitera vissa avgifter för bestridande av kostnader för in- och utbetalningar.

Med hänsyn till bankernas villkor samt till att förslaget inte skulle innebära någon påtaglig fördel för de värnpliktiga, anser arbetsgruppen att förslaget inte bör genomföras. Enligt arbetsgruppens mening bör det överlåtas till den enskilde värnpliktige att själv avgöra vilka sparformer han vill utnyttja.

Statsbidrag

Nuvarande ordning

Kommunerna erhåller gottgörelse av staten med hela det utgivna beloppet för familjepenning avseende familjemedlem enligt 3 § a familjebidragslagen, dvs. för sammanlevande hustru samt barn under 16 år som står under hans vårdnad, samt för begravningsbidrag. För familjebidrag i annat fall erhåller kommunerna statsbidrag med 88 % av utgivet belopp. Staten ersätter därmed för närvarande i medeltal omkring 93 % av totalt utbetalt familjebidrag.

Förslag

Om de föreslagna ändringarna av familjebidragskretsen genomförs, och om statsbidrag till kommunerna även i fortsättningen skall utgå med olika procent av utgivet familjebidrag, är det naturligt att statsbidrag utgår med 100 % av utbetald familjepenning för den värnpliktiges barn samt för hustru (motsvarande) som vårdar nämnda barn. Detta medför emellertid dels att familjepenning för hustru, som inte vårdar barn, ersätts med statsbidrag till 88 % mot tidigare 100 %, dels att familjepenning för fästmo, som vårdar den värnpliktiges barn, gottgörs med statsbidrag till 100 % mot tidigare 88 %.

För att undvika dessa gränsdragningsproblem föreslår arbetsgruppen att statsbidragssystemet förenklas och att staten fortsättningsvis bestrider 95 % av kommunernas totala familjebidragkostnader. Samma procentsats bör således tillämpas i fråga om allt familjebidrag.

3. Specialmotivering

Som förut nämnts är familjebidragslagen och familjebidragskungörelsen ett numera omodernt och i många hänseenden förhållandevis svårtillgängligt författningskomplex. I samband med den översyn av de nuvarande bestämmelserna som har skett i enlighet med 1975 års principbeslut om det familjesociala stödet till värnpliktiga har det därför visat sig vara nödvändigt att helt arbeta om gällande familjebidragsförfattningar och ersätta dem med nya författningar. I de nya författningarna har inarbetats de förslag till ändringar av gällande bestämmelser som arbetsgruppen har redovisat i det föregående. I övrigt innebär författningsförslagen inga genomgripande förändringar utan syftar främst till att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu gäller genomföra en koncentrerad och förenklad författningsreglering. De bestämmelser i gällande familjebidragslag som är att anse som verkställighetsföreskrifter återfinns i viss utsträckning i den nya familjebidragsförordningen.

Förslaget till familjebidragslag

I 20 § gällande lag finns bestämmelser om hemortslön. Paragrafen har aldrig trätt i kraft. Eftersom dessa bestämmelser numera är otidsenliga har de inte förts över till den nya lagen. Frågan huruvida särskilda bestämmelser om familjebidrag under beredskap och krig bör förberedas torde få tas upp i samband med en allmän översyn av behovet av särskilda bestämmelser för avlöning av värnpliktiga m. fl. under beredskap och krig.

Tillämpningsområde m. m.

1 §

I paragrafen anges den anknytning till viss tjänstgöring som är en grundläggande förutsättning för att familjebidrag skall kunna utgå. Den som genomgår utbildning enligt kungörelsen (1971:355) om bistånds- och katastrofutbildning har enligt gällande bestämmelser rätt till familjebidrag. Dessa bestämmelser har nu förts till familjebidragslagen och anges i paragrafen.

När någon fullgör tjänstgöring som anges i *första stycket* får han avlöningsförmåner enligt de grunder som gäller för värnpliktig under grundutbildning, och alla former av familjebidrag enligt 4 § kan då utgå. Den som fullgör tjänstgöring som anges i *andra stycket* avlönas med dagpenning som i princip motsvarar sjukpenning enligt det allmänna sjukförsäkringssystemet. I sådant fall kan familjebidrag utgå endast i form av näringsbidrag.

Enligt 1 § första stycket gällande lag utgår näringsbidrag ej för dygn under vilket mindre än sju timmar används för tjänstgöring inom civilförsvaret eller för färd till eller från tjänstgöringen. Bestämmelsen har inte tagits in i den föreslagna lagen.

2 §

I paragrafen definieras de i lagen använda begreppen tjänstepliktig och maka. Arbetsgruppens förslag att den som utan att vara gift med den tjänstepliktige sammanbor med denne under äktenskapliga förhållanden skall likställas med den som är gift med den tjänstepliktige återges i lagen genom att ordet maka avser även sådan sammanboende. I begreppet sammanboende under äktenskapliga förhållanden ligger ett krav på stabilitet i förhållandet mellan de sammanboende. Den som tillfälligt bor tillsammans med den tjänstepliktige utesluts därigenom från rätt till familjebidrag. Det har inte ansetts lämpligt att föreskriva att sammanboendet skall ha varat viss tid. Bidrag bör nämligen kunna utges också för den som har sammanbott med den tjänstepliktige under kort tid, exempelvis för den som väntar barn med den tjänstepliktige.

3 §

Enligt denna paragraf får regeringen rätt att föreskriva att lagen skall gälla också för frivilligpersonal. Paragrafen motsvarar i princip 1 § 3 mom. gällande lag.

4 §

I paragrafen finns de grundläggande bestämmelserna om ansökan om bidrag och de olika slagen av familjebidrag. Ansökningsförfarandet får närmare regleras i verkställighetsföreskrifter.

Om familjepenning och bostadsbidrag

5 §

5 och 7 §§ innehåller bestämmelser om de personer för vilka familjepenning kan utgå. 5 § avser personer som utan särskild prövning har rätt till familjepenning enligt 6 §, dvs. den tjänstepliktiges barn under 16 år samt maka som lever tillsammans med den tjänstepliktige och vårdar den tjänstepliktiges barn som inte har fyllt 16 år. Med begreppet vårdar avses att maken svarar för att barnet får erforderlig skötsel och tillsyn. Maka får anses svara för sådan vård även när barnet tidvis tas om hand av annan person, exempelvis på daghem.

6 §

Paragrafen innehåller en allmän regel om att familjepenning är behovsprövad och maximerad. I 6 § gällande lag finns bestämmelser om högsta belopp för familjepenning. Dessa bestämmelser liksom de bestämmelser som reglerar behovsprövningen och i vad mån olika inkomster skall beaktas vid bestämmande av familjepenning är att anse som verkställighetsföreskrifter. I paragrafen anges att dessa meddelas av regeringen.

7 §

Den familjebidragsberättigade personkretsen kan enligt denna paragraf i viss utsträckning utökas om det finns synnerliga skäl. För att nå enhetlighet i bedömningen huruvida sådana skäl kan anses föreligga eller inte föreskrivs att särskilt tillstånd krävs. Av 25 § framgår att sådant tillstånd lämnas av tillsynsmyndigheten. Arbetsgruppen har i promemorian redovisat exempel på fall i vilka synnerliga skäl bör anses föreligga. Huvudregeln bör vara att synnerliga skäl endast skall anses föreligga, när den tjänstepliktige är underhållsskyldig mot den för vilken bidrag söks. Denna regel bör inte frångås i andra fall än när den för vilken bidrag söks är beroende av underhåll från den tjänstepliktige på grund av dennes åtgärder. Exempel på sådana fall är utländska barn som bor hos den tjänstepliktige och som denne avser att adoptera, sammanboende fästmö som skall föda gemensamt barn och person som erhåller lön av den tjänstepliktige för vård av dennes barn. Med annat barn än som anges i 5 § avses den tjänstepliktiges barn som har fyllt 16 år och annans barn.

8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om när bostadsbidrag enligt 10 § kan utgå. Rättigheten till bostadsbidrag, förfarandet vid ansökan om bidrag och bestämmandet av bidragets storlek kan enligt arbetsgruppens förslag variera med hänsyn till den tjänstepliktiges faktiska bostadsförhållanden. I paragrafen anges under fem punkter olika bostadsförhållanden för den tjänstepliktige som var för sig ger rätt till bostadsbidrag. I de fall som anges under punkterna 3–5 utgår bidraget först efter särskilt tillstånd. Sådant tillstånd lämnas enligt 25 § av tillsynsmyndigheten. Med att tjänstepliktig ensam disponerar bostad avses att den tjänstepliktige bor ensam i bostad och att han får fortsätta att nyttja bostaden, oavsett om han har eget hyreskontrakt eller inte.

9 §

Denna paragraf motsvarar 11 § gällande lag.

10 §

I paragrafen har tagits in den grundläggande principen för beräkning av bostadsbidrag och en föreskrift om att närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen. Enligt 10 § gällande lag utgår särskilt bostadsbidrag för uppvärmningskostnader. Eftersom sådana kostnader får anses ingå i kostnaderna för bostaden, saknas anledning att behålla den formen av särskilt bostadsbidrag.

11 §

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 § gällande lag.

Om näringsbidrag

12–15 §§

Paragraferna motsvarar i sak 14–16 §§ gällande lag. 12 § anger att näringsbidrag är maximerat. Högsta bidragsbeloppet för dag bestämmes av regeringen som verkställighetsföreskrift.

Om begravningsbidrag

16 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om när begravningsbidrag skall utges. I enlighet med arbetsgruppens förslag utgår bidrag om den tjänstepliktiges barn under 16 år eller den tjänstepliktiges maka, som vårdar nämnda barn,

avlidit och om dödsfallet har inträffat under den tjänstepliktiges tjänstgöring. Begravningsbidragets belopp bestäms av regeringen som verkställighetsföreskrift.

Om familjebidragsnämnd

17 och 18 §§

Paragraferna överensstämmer i sak med 23 och 24 §§ gällande lag.

Om prövning och utgivande av familjebidrag m. m.

19 §

I paragrafen anges vilken kommun som skall pröva ansökan om familjebidrag och därefter utbetala bidrag. I de efterföljande paragraferna finns bestämmelser om statsbidrag för utgivet belopp (21 §) och om vilken kommun som har att slutligt svara för den kostnad för familjebidrag som inte ersätts av staten.

Den kommun där den tjänstepliktige hade sin bostad på inryckningsdagen skall regelmässigt vara den kommun där den tjänstepliktige denna dag hade sitt egentliga hemvist. I flertalet fall är det då fråga om den kommun där den tjänstepliktiges kyrkobokföringsort är belägen. Har den tjänstepliktige på inryckningsdagen flyttat från sin kyrkobokföringsort till ort inom annan kommun men ännu inte blivit kyrkobokförd på inflyttningssorten, åligger den skyldighet som anges i paragrafens *första stycke* inflyttningsskommunen.

Ansökan om familjebidrag från en tjänstepliktig som tillfälligt har sin bostad i en kommun får av den kommunen skickas vidare till annan kommun, om den tjänstepliktige har sitt egentliga hemvist där och det är klart att ansökan kommer att prövas där. Om två kommuner har olika uppfattningar om var den tjänstepliktige hade sitt egentliga hemvist på inryckningsdagen, innebär bestämmelserna i första stycket att den kommun som har tagit mot ansökan från tjänstepliktig blir skyldig att pröva ansökan och utbetala bidrag, även om den tjänstepliktige endast tillfälligt hade sin bostad inom kommunen på inryckningsdagen.

Paragrafen innehåller i övrigt regler om skyldigheten att pröva ansökan och utge bidrag i de fall då den tjänstepliktige är bosatt utom riket på inryckningsdagen eller flyttar efter denna dag. Reglerna reglerar inte den slutliga betalningsskyldigheten men motsvarar i övrigt 27 § och 28 § 2 mom. gällande lag. Bestämmelsen i 27 § tredje stycket gällande lag om arbetsgivares skyldighet att utge familjebidrag till verkskyddspersonal har inte tagits med i den nya lagen, eftersom denna bestämmelse numera saknar praktisk betydelse.

20 §

I *första stycket* har tagits in bestämmelser om vilken kommun som är betalningsskyldig för utbetalade familjebidrag. Bestämmelserna avviker från 27 § första stycket gällande lag genom att direkt ange den tjänstepliktiges mantalsskrivningskommun som betalningsskyldig för bidrag som avser mantalsåret. Även begreppet betalningsskyldig ges en annan innebörd än enligt gällande lag. I vissa fall är en kommun skyldig att pröva ansökan och utge bidrag enligt 19 § och en annan kommun betalningsskyldig enligt detta stycke. För sådana finns i *andra stycket* bestämmelser om viss underrättseskyldighet och om hur betalningsskyldigheten kan göras gällande. Betalningsskyldigheten avser det belopp som enligt 21 § inte ersätts av staten, dvs. fem procent av utgivet belopp. Bestämmelserna om krav mot betalningsskyldig kommun motsvarar i övrigt 28 § 3 mom. gällande lag.

21 §

I *första stycket* regleras i enlighet med arbetsgruppens förslag kommunernas rätt till ersättning av staten för utgivna familjebidrag. Bestämmelserna i *andra stycket* motsvarar i huvudsak 29 § tredje och fjärde stycket gällande lag.

22 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om förskott på statsbidrag enligt 21 §. Paragrafen motsvarar i sak 30 § gällande lag.

Tillsyn

23–25 §§

Bestämmelserna i dessa paragrafer om tillsynen över efterlevnaden av denna lag och verkställighetsföreskrifterna till den motsvarar i sak 4 § andra stycket, 31 § och 39 § gällande lag. Lydelsen av 25 § bör inte vara hinder mot att tillsynsmyndigheten lämnar särskilt tillstånd även utan ansökan.

Besvär

26–28 §§

Paragraferna motsvarar i sak 33–35 §§ gällande lag.

Särskilda bestämmelser

29–31 §§

Paragraferna motsvarar i sak 36–38 §§ gällande lag.

Förslaget till familjebidragsförordning

Gällande kungörelse innehåller åtskilliga bestämmelser som inte har tagits in i förslaget till förordningen. Vissa av dessa bestämmelser har bedömts vara otidsenliga eller onödiga med hänsyn till att övergripande regler numera gäller, exempelvis i förvaltningslagen. Andra bestämmelser är av sådan art att det bör ankomma på tillsynsmyndigheten att ersätta dem genom att meddela ytterligare föreskrifter.

4 Författningsförslag

Förslag till Familjebidragslag

Härigenom föreskrives följande.

Tillämpningsområde m. m.

1 § Denna lag gäller för värnpliktig och vapenfri tjänstepliktig som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning i direkt anslutning till grundutbildning samt den som fullgör motsvarande tjänstgöring enligt särskilda bestämmelser om bistånds- och katastrofutbildning.

Bestämmelserna i denna lag om näringsbidrag gäller även för den som fullgör tjänstgöring enligt civilförsvarlagen (1960:74) och den som fullgör annan repetitionsutbildning eller motsvarande tjänstgöring än som avses i första stycket.

2 § Den som har kallats till tjänstgöring som avses i 1 § benämnes i denna lag tjänstepliktig. Bestämmelserna i denna lag om maka tillämpas också på make och den som utan att vara gift med den tjänstepliktige sammanbor med denne under äktenskapsliknande förhållanden.

3 § Regeringen får föreskriva att lagen skall gälla även för den som frivilligt deltagit i verksamhet inom totalförsvaret.

4 § Familjebidrag enligt denna lag utgår efter ansökan i samband med den tjänstepliktiges tjänstgöring. Bidrag kan utgå som familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag och begravningsbidrag.

Om familjepenning och bostadsbidrag

5 § Familjepenning kan utgå för den tjänstepliktiges barn som är under 16 år och för hans maka, om hon sammanlever med honom och vårdar sådant barn.

6 § Familjepenning utgår för dag med belopp som fastställs med beaktande av behov och inkomster under tjänstgöringstiden hos den tjänstepliktige och dem för vilka familjepenning kan utgå. Närmare bestämmelser om högsta belopp för familjepenning samt om behovsprövning och inkomstberäkning meddelar regeringen.

7 § Om synnerliga skäl föreligger, får efter särskilt tillstånd familjepenning utgå för annat barn än som anges i 5 §, för tjänstepliktigs maka som ej vårdar

hans barn och för annan som vårdar den tjänstepliktiges barn samt för frånskild hustru.

8 § Bostadsbidrag kan utgå

1. då tjänstepliktig sammanbor med person som anges i 5 §,
2. då tjänstepliktig ensam disponerar bostad sedan minst sex månader före tjänstgöringens början,
3. efter särskilt tillstånd då tjänstepliktig sammanbor med person som anges i 7 §,
4. efter särskilt tillstånd då tjänstepliktig sammanbor med annan person än som anges i 5 eller 7 § eller
5. om synnerliga skäl föreligger och efter särskilt tillstånd då tjänstepliktig ensam disponerar bostad sedan kortare tid än sex månader före tjänstgöringens början.

9 § Särskilt bostadsbidrag får utgå för kostnader för förvaring av möbler och andra inventarier som tillhör den tjänstepliktige eller person som anges i 5 § och för flyttningskostnader, om tjänstepliktig med bostad för vilken bostadsbidrag utgår har starka skäl för byte av bostad. Bidrag för flyttningskostnader får dock endast utgå efter särskilt tillstånd, om flyttning sker till dyrare bostad eller annan ort.

10 § Bostadsbidrag enligt 8 § utgår med belopp som motsvarar kostnaderna för bostaden efter prövning av behovet av bidrag. Närmare bestämmelser om behovsprövning och beräkning av bostadskostnad meddelar regeringen.

11 § Familjepenning och bostadsbidrag kan utgå under tjänstgöringstiden. Om annat sådant bidrag än särskilt bostadsbidrag för flyttningskostnader utgår under tjänstgöringstiden och denna har varat minst 180 dagar, skall bidraget utges för ytterligare 30 dagar efter tjänstgöringstiden. Om särskilda skäl föreligger, får bidraget utgå för högst 30 dagar efter tjänstgöringen även i fall då denna har varat mindre än 180 dagar. Särskilt bostadsbidrag för flyttningskostnader utgår för flyttning under tjänstgöringstiden. Om särskilda skäl föreligger, får bidrag utgå för flyttning som har skett senast 30 dagar efter tjänstgöringen.

Om näringsbidrag

12 § Näringsbidrag kan utgå med högst det belopp för dag som regeringen bestämmer till tjänstepliktig som driver näring eller rörelse eller är anställd i näring eller rörelse som drivs av hans maka. Näringsbidrag utgår dock endast efter särskilt tillstånd till tjänstepliktig som under tjänstgöring avlönas enligt bestämmelser som gäller för värnpliktig under grundutbildning.

13 § Näringsbidrag utgår för lönekostnader som uppkommer till följd av att särskild arbetskraft måste anlitas för att under den tjänstepliktiges tjänstgöring helt eller delvis ersätta honom, om det kan antagas att näringen eller rörelsen kommer att bedrivas även efter tjänstgöringens slut.

Vid bestämmande av bidrag får kostnad för lön till den tjänstepliktiges barn under 16 år ej beaktas. Kostnad för lön till annan den tjänstepliktige närstående beaktas endast efter särskild prövning. Vidare skall hänsyn tas till det genomsnittliga normala driftöverskott som företaget kan beräknas lämna under den tjänstepliktiges tjänstgöring och dennes möjligheter att av inkomsterna från företaget avlöna den anlitade arbetskraften.

14 § Om hinder föreligger för att driva näringen eller rörelsen vidare under den tjänstepliktiges tjänstgöring men förutsättningar finns för att fortsätta verksamheten efter tjänstgöringens slut, får näringsbidrag utgå för utgifter som är nödvändiga för att verksamheten skall kunna fortsätta efter tjänstgöringen.

15 § Näringsbidrag kan utgå under tjänstgöringstiden och efter särskild ansökan för den tid efter tjänstgöringen som anges i 11 §.

Om begravningsbidrag

16 § Om någon av dem för vilka familjebidrag kan utgå enligt 5 § avlider under den tjänstepliktiges tjänstgöring, utges begravningsbidrag till den tjänstepliktige med belopp som regeringen bestämmer.

Om familjebidragsnämnd

17 § I varje kommun skall ärenden enligt denna lag handläggas av en familjebidragsnämnd. Kommun får tillsätta särskild familjebidragsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara familjebidragsnämnd. Har detta ej skett, är socialnämnden familjebidragsnämnd.

18 § I fråga om särskild familjebidragsnämnd tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7 och 8 §§, 9 § första stycket och 10–12 §§ kommunallagen (1977:179) på motsvarande sätt. I annan kommun än Stockholms kommun tillämpas även bestämmelserna i 3 kap. 5 § första stycket och 6 § nämnda lag på motsvarande sätt.

Familjebidragsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter, beslutet i varje ärende och uppgift om reservation. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290).

Utän hinder av 2 § 2 förvaltningslagen tillämpas bestämmelserna i 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos särskild familjebidragsnämnd.

Om prövning och utgivande av familjebidrag m. m.

19 § Ansökan om familjebidrag prövas och bidrag utges av den kommun där den tjänstepliktige hade sin bostad på inryckningsdagen och av Stockholms kommun, om den tjänstepliktige nämnda dag var bosatt utom riket.

Om den tjänstepliktige efter inryckningsdagen flyttar till annan kommun, övergår skyldigheten att pröva ansökan och utge bidrag till inflyttningsskommunen. Utger kommun familjebidrag till tjänstepliktig som flyttar från kommunen, åligger det likväl denna kommun att betala bidraget till dess meddelande har erhållits från inflyttningsskommunen att familjebidrag har fastställts där eller besked har inhämtats om att föreläggande att ansöka om familjebidrag i inflyttningsskommunen ej har följts.

20 § Den kommun inom vilken den tjänstepliktige rätteligen har mantals-skrivits är betalningsskyldig för familjebidrag som avser mantalsåret. Har den tjänstepliktige ej mantalsskrivits i riket för tid då tjänstgöring pågår är Stockholms kommun betalningsskyldig för bidrag som avser den tiden.

Prövas ansökan om familjebidrag av kommun som ej är betalningsskyldig enligt första stycket, skall kommunen hålla betalningsskyldig kommun underrättad om prövningen och beslut i detta ärende. Belopp som har betalats enligt 19 § och ej ersättes av staten får sökas åter av den kommun som är betalningsskyldig. Tvist avgöres av länsstyrelsen i det län inom vilket krävd kommun ligger. Om sådan talan i fråga om viss tjänstepliktig är föremål för länsstyrelsens eller högre myndighets prövning, får talan rörande den tjänstepliktige ej väckas hos annan myndighet.

21 § Kommun som har utgivit familjebidrag enligt denna lag har rätt till ersättning av staten med 95 procent av utgivet belopp.

Har familjebidrag på grund av felaktigt förfarande från statlig myndighet i fråga om åtgärd som åligger myndigheten utgått med för högt belopp, har den kommun som har utgivit beloppet efter ansökan hos tillsynsmyndigheten rätt till ersättning av staten enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

22 § Kommun är berättigad att av staten erhålla förskott på statsbidraget enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Tillsyn

23 § Tillsyn över efterlevnaden av denna lag och med stöd av lagen meddelade föreskrifter utövas av myndighet som regeringen bestämmer.

24 § Om familjebidragsnämnd ej följer i denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter om familjebidrag, får tillsynsmyndigheten besluta att statsbidrag icke vidare skall utgå eller skall utgå i minskad omfattning.

25 § Särskilt tillstånd enligt 7–9 och 12 §§ lämnas av tillsynsmyndigheten på ansökan av familjebidragsnämnd. Tillstånd lämnas för viss tid eller tills vidare och får återkallas.

Tjänstepliktig och annan för vilken familjebidrag kan utgå får ansöka om särskilt tillstånd hos tillsynsmyndigheten, om familjebidragsnämnd i visst fall ej finner skäl att göra sådan ansökan.

Besvär

26 § Mot familjebidragsnämnds beslut rörande tillämpningen av denna lag föres talan genom besvär hos länsstyrelsen. Familjebidragsnämnds beslut skall gå i verkställighet utan hinder av anförda besvär.

Mot tillsynsmyndighetens beslut i ärende enligt denna lag får talan föras endast i fråga om beslut enligt 24 §.

27 § Talan mot beslut av länsstyrelse enligt 21 § första stycket och tillsynsmyndighetens beslut enligt 24 § föres hos regeringen genom besvär.

Talan mot länsstyrelsens beslut i övrigt föres hos kammarrätt genom besvär.

Länsstyrelsens och kammarrätts beslut skall gå i verkställighet utan hinder av anförda besvär.

28 § Talan mot beslut i fråga om familjebidrag enligt denna lag får föras även av den för vilken familjebidrag kan utgå.

Särskilda bestämmelser

29 § Rätt till familjebidrag enligt denna lag får ej utmätas och kan ej heller överlåtas.

30 § Den som i ansökan om familjebidrag uppsåtligen lämnar oriktig uppgift dömes till böter, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

31 § Om familjebidrag har uppburits med för högt belopp, får skäligt belopp av därefter förfallande bidrag innehållas och avräknas mot belopp som överstiger vad som rätteligen bort utgå när

1. fel har uppkommit som följd av oriktig uppgift som den tjänstepliktige eller annan som har gjort ansökan om bidrag har lämnat medvetet eller av grov vårdslöshet,

2. fel har uppkommit som följd av att föreskriven skyldighet att anmäla inträffade förändringar ej har fullgjorts eller

3. den tjänstepliktige eller betalningsmottagaren har insett eller bort inse att fel hade förekommit vid utbetalningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978, då familjebidragslagen (1946:99) skall upphöra att gälla.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Förslag till Familjebidragsförordning

Härigenom föreskrives följande.

Inledning

1 § I denna förordning ges föreskrifter för tillämpning av familjebidragslagen (1978:000).

2 § Bestämmelserna i familjebidragslagen (1978:000) om bidrag till värnpliktig under grundutbildning skall tillämpas även på hemvärnets personal under tjänstgöring vid hemvärdnet och annan personal som frivilligt fullgör utbildning eller tjänstgöring för befattning inom totalförsvaret, om utbildningen eller tjänstgöringen pågår under minst fem dagar i följd och ej medför rätt till dagpenning som motsvarar vad värnpliktig erhåller enligt värnpliktsförmånsförordningen (1976:1008) eller till lön enligt de grunder som gäller för anställd personal.

3 § Vad som i denna förordning sägs om tjänstepliktig skall i tillämpliga delar gälla frivillig personal som avses i 2 §. Vad som i förordningen sägs om militär myndighet skall i tillämpliga delar gälla motsvarande civil myndighet i fråga om tjänstgöring enligt lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74), särskilda bestämmelser om bistånds- och katastrofutbildning samt utbildning eller tjänstgöring som avses i 2 §.

Särskilda uppgifter för myndigheter m. m.

4 § Försvarets civilförvaltning är tillsynsmyndighet enligt 23 § familjebidragslagen (1978:000). Tillsynsmyndigheten skall med uppmärksamhet följa länsstyrelsernas och familjebidragsnämndernas handläggning av ärenden enligt familjebidragslagen, verka för en riktig och enhetlig tillämpning av gällande bestämmelser och avge utlåtande som kammarrätt finner anledning att inhämta i ärende om familjebidrag.

Tillsynsmyndigheten får av länsstyrelse, familjebidragsnämnd och militär myndighet infordra de uppgifter som bedöms vara nödvändiga för verksamheten.

5 § Länsstyrelse skall inom länet ha tillsyn över familjebidragsnämndernas verksamhet och främja en enhetlig tillämpning av gällande bestämmelser, pröva ansökningar från familjebidragsnämnder om statsbidrag och förskott och verkställa utbetalningar därav, utöva medelskontroll samt verkställa fortlöpande revision av familjebidragsnämndernas verksamhet.

6 § Familjebidragsnämnd skall efter prövning utbetala familjebidrag till den som är berättigad till sådant bidrag och skyndsamt lämna uppgifter om förhållanden av betydelse för annan kommuns eller myndighets prövning i fråga om visst familjebidrag.

7 § I samband med kallelse av tjänstepliktiga till tjänstgöring skall den inkallande myndigheten ge de tjänstepliktiga information om möjligheterna att få familjebidrag.

8 § Om familjebidragsnämnd hos truppregistreringsmyndighet har anmält att ansökan om familjebidrag till den värnpliktige har gjorts, skall truppregistreringsmyndigheten när den värnpliktige har inställt sig till tjänstgöring tillställa familjebidragsnämnden uppgift om tjänstgöringen (familjebidragsuppgift) och ange när inställelse har skett. Har värnpliktig ej inställt sig på fastställd inryckningsdag men styrkt laga förfall för utevaron, skall på familjebidragsuppgiften anges även den fastställda inryckningsdagen och anledningen till den försenade inställelsen.

Truppregistreringsmyndigheten skall enligt föreskrifter som tillsynsmyndigheten meddelar till familjebidragsnämnden anmäla förhållanden som inträffar under den värnpliktiges tjänstgöring och som inverkar på rätten till familjebidrag.

Ansökan om familjebidrag m. m.

9 § Ansökan om familjebidrag göres av den tjänstepliktige hos familjebidragsnämnden i den kommun som har att utge bidraget. Ansökan skall kompletteras med en på heder och samvete avgiven deklaration. Deklarationen skall innehålla de uppgifter som behövs för att familjebidrag skall kunna medges.

Om den tjänstepliktige ej ansöker om familjebidrag, får den för vilken bidrag kan utgå göra ansökan om sådant bidrag.

Familjebidragsnämnd får i ärende enligt familjebidragslagen (1978:000) infordra utredning om behovet av familjebidrag av den tjänstepliktige och annan för vilken bidrag har sökts.

10 § Om skyldigheten att utge familjebidrag i visst fall övergår från en kommun till en annan enligt familjebidragslagen (1978:000), får familjebidragsnämnden i utflyttningskommunen förelägga den som får göra ansökan om bidraget att ansöka om bidrag i inflyttningskommunen. I sådant föreläggande skall anges viss tid, minst en vecka, inom vilken ansökan skall göras och att familjebidraget från utflyttningskommunen upphör, om föreläggandet ej följs.

Särskilda bestämmelser om beräkning av familjebidrag

11 § Familjepenning utgår för dag med högst 12 kronor för barn och med högst 27 kronor för annan person.

Näringsbidrag utgår med högst 100 kronor för dag.

Begravningsbidrag utgår med 2 000 kronor för maka och med 1 000 kronor för barn.

12 § Vid bestämmande av bostadskostnad skall uppvärmningskostnader medräknas och skälig hänsyn tagas till utgående bostadsbidrag och bostadstillägg, föreliggande hyresavtal och annat åtagande för att tillgodose behov av bostad. Endast efter särskilt tillstånd av tillsynsmyndigheten får större bostadskostnad beaktas än normalhyran på orten för lägenhet med tre rum och kök för bidrag till sammanlevande med barn, med två rum och kök för bidrag till sammanlevande utan barn och med ett rum och kök i övriga fall.

13 § Vid bestämmande av familjepenning enligt 5 § och bostadsbidrag enligt 8 § 1 familjebidragslagen (1978:000) skall från summan för månad av högsta beloppet för familjepenning enligt 11 § och den enligt 12 § bestämda bostadskostnaden avräknas inkomst enligt följande.

1. Har den tjänstepliktige under tjänstgöringen inkomst av civil anställning, avräknas den del av inkomsten som överstiger en fjärdedel av hans inkomst för månad omedelbart före tjänstgöringen.

2. Har tjänstepliktigs maka inkomst av arbete, avräknas hälften av den del som överstiger 1 000 kronor för månad eller, om inkomsten är mer än 4 000 kronor för månad, hälften av den del som överstiger en fjärdedel av inkomsten för månad. Makas inkomst får ej reducera familjepenning för barn till mindre än hälften av belopp enligt 11 §.

3. Har den tjänstepliktige, hans maka eller barn inkomst av kapital, avräknas den del av inkomsten som överstiger 300 kronor för månad.

4. Har den tjänstepliktige, hans maka eller barn annan inkomst än av anställning, arbete eller kapital och avser inkomsten ej kontant förmån till den tjänstepliktige på grund av tjänstgöringen skall skälig avräkning ske enligt föreskrifter som tillsynsmyndigheten meddelar.

Om bestämmelserna i första stycket leder till att bidraget ej motsvarar behovet, skall bidraget bestämmas till skäligt belopp.

14 § Vid bestämmande av familjepenning enligt 7 § och bostadsbidrag enligt 8 § 3 familjebidragslagen (1978:000) skall den tjänstepliktiges inkomster avräknas enligt 13 § och skälig hänsyn tagas till inkomster för annan för vilken familjepenning kan utgå.

15 § Vid bestämmande av bostadsbidrag enligt 8 § 2, 4 och 5 familjebidragslagen (1978:000) skall skälig hänsyn tagas till den tjänstepliktiges inkomster

och i fall som avses i 8 § 4 lagen även till inkomster för andra personer som bor i bostaden, om ej bostadskostnaden bestäms till det belopp som kan anses utgöra den tjänstepliktiges andel av kostnaden för hela bostaden.

16 § Fastställes med hänsyn till hyreskontrakt eller annat åtagande för att tillgodose bostadsbehov familjebidrag till högre belopp än som från andra synpunkter kan anses skäligt, skall med beaktande av gällande uppsägningstid och möjligheten att hyra ut viss del av bostaden, bestämmas skälig nedsättning av familjebidraget att tillämpas efter viss tid. Den tjänstepliktige och betalningsmottagare för bidrag som har bestämts med hänsyn till ifrågavarande bostadskostnad skall genast underrättas om sådant beslut. Om det görs sannolikt att bostadskostnaden ej kan minskas till antagen nivå, får nedsättningen helt eller delvis uppskjutas på viss tid eller tills vidare.

17 § För dag beräknas familjepenning och bostadsbidrag till ett belopp som motsvarar en trettiondel av beloppet för månad.

Utbetalning av familjebidrag

18 § Familjebidrag utbetalas till den som den tjänstepliktige har angett som betalningsmottagare eller den som har ansökt om bidraget. När särskilda skäl föreligger får dock familjebidragsnämnd utbetala hela bidraget eller del av det till annan den tjänstepliktige närstående eller annan för vars fordran bidraget är avsett att utgöra betalning. Om bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott utgår för barn för vilket familjepenning har beviljats och familjebidragsnämnden känner till detta, skall denna familjepenning betalas som avräkning på bidragsförskott för motsvarande tid.

19 § Familjebidragsnämnd skall utbetala familjebidrag på ändamålsenligt sätt och med iakttagande av bestämmelser som tillsynsmyndigheten meddelar.

20 § Om skyldigheten att utge familjebidrag i visst fall övergår från en kommun till en annan enligt familjebidragslagen (1978:000), skall inflyttningsskommunens första utbetalning avse tid från och med första dagen i den kalendermånad som börjar närmast efter tionde dagen efter det att beslut har meddelats om att bidrag har beviljats i inflyttningsskommunen. Inflyttningsskommunen skall genast underrätta utflyttningsskommunen om sådant beslut och utflyttningsskommunen skall genast skriftligt bekräfta underrättelsen. Inflyttningsskommunen får ej utbetala familjebidrag innan sådan bekräftelse har erhållits.

Bestämmelser om statsbidrag och förskott

21 § Ansökan om statsbidrag göres av familjebidragsnämnd hos länsstyrelsen. Ansökan skall avse kvartal eller efter länsstyrelsens medgivande annan period och bör ha inkommit till länsstyrelsen senast den tjugonde dagen i påföljande månad.

Länsstyrelsen skall avgöra ärende om statsbidrag inom en månad efter det att ansökan har inkommit. Om särskilda skäl föreligger, får länsstyrelsen dock avvakta med att avgöra fråga om statsbidrag för viss i ansökan upptagen utbetalning under högst tre månader från den dag då ansökan inkom.

22 § Ansökan enligt 22 § familjebidragslagen (1978:000) om ersättning av statsmedel för oriktigt utbetalat familjebidrag göres hos tillsynsmyndigheten inom två år från det att familjebidraget utbetalades.

Sådan ansökan får bifallas endast om familjebidragsnämnden har vidtagit rimliga åtgärder för att återfå beloppet och kommunen har överlåtit sin rätt mot den eller de återbetalningsskyldiga till staten.

23 § Familjebidragsnämnd får efter ansökan hos länsstyrelsen erhålla stående förskott med belopp som högst motsvarar beräknat behov av statsbidrag för två månader, om statsbidrag skall sökas för kalendermånad, eller för fyra månader, om statsbidrag skall sökas för kvartal.

Särskilda bestämmelser

24 § Med tjänstgöringstid för rätt till familjebidrag skall avses tiden från och med den dag då inryckning till tjänstgöring sker till och med den dag då utryckning sker, dock ej tid för undanhållande eller rymning enligt 21 kap. brottsbalken. Om den tjänstepliktige ej inställer sig på fastställd inryckningsdag men har laga förfall på grund av sjukdom eller trafikhinder, skall som tjänstgöringstid räknas tiden från och med fastställd inryckningsdag.

Sker avbrott i tjänstgöringen under vilket den tjänstepliktige ej är i tjänst, skall tjänstgöringstid räknas till och med sista tjänstgöringsdagen före avbrottet och, efter återinträdet i tjänst, ny tjänstgöringstid från och med första tjänstgöringsdagen. Avlider den tjänstepliktige under tjänstgöringen, skall som tjänstgöringstid räknas tiden till och med fastställd utryckningsdag, dock längst till och med utgången av månaden efter den under vilken dödsfallet blev känt.

För in- och utryckningsresor nödvändiga resdagar får räknas som tjänstgöringstid.

25 § Förändras förhållande som inverkar på rätten till familjebidrag, skall detta genast anmälas av den som mottager bidraget till den familjebidragsnämnd som utger detta enligt föreskrifter som tillsynsmyndigheten medde-

lar. Tjänstepliktig skall dock alltid anmäla när han flyttar till annan ort eller ej längre är i tjänst och när han eller hans maka får högre inkomst eller bryter sammanlevnaden.

26 § Familjebidrag får endast om särskilda skäl föreligger utges för tid som har förlutit en månad innan ansökan inkom till familjebidragsnämnden.

27 § Beslut som innebär att familjebidrag kommer att utges skall anmälas till socialregistret.

28 § Kammarrätt som har meddelat beslut i ärende enligt familjebidragslagen (1978:000) skall översända avskrift av beslutet till tillsynsmyndigheten.

29 § Ansökan som avses i denna förordning skall göras på blankett enligt formulär som fastställs av tillsynsmyndigheten efter samråd med berörda myndigheter och organisationer. Blanketter tillhandahålls av tillsynsmyndigheten och skall finnas tillgängliga hos familjebidragsnämnden och militära myndigheter.

30 § Mot tillsynsmyndighetens beslut enligt denna förordning får talan föras endast i fråga om beslut enligt 22 §.

31 § Ytterligare föreskrifter för tillämpningen av familjebidragslagen (1978:000) meddelas av tillsynsmyndigheten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1978, då familjebidragskungörelsen (1946:101) skall upphöra att gälla. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna förordning tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Sammanställning av remissyttranden

1 Allmänna synpunkter

Arbetsgruppens förslag till ny familjebidragsslag hälsas med tillfredsställelse av många remissinstanser. Flertalet instanser ansluter sig i stort till de överväganden som läggs till grund för förslaget även om några instanser redovisar avvikande uppfattning i vissa frågor.

Överbefälhavaren framhåller att förslagen innebär en välbehövlig och sedan länge förväntad revidering av familjebidragsförfattningarna, vilka numera delvis hunnit bli otidsenliga. Förslagen är enligt *överbefälhavaren* genomgående väl motiverade och innebär en anpassning till nuvarande förhållanden såväl inom som utom försvaret. *Försvarets civilförvaltning* anser att lagförslaget medför en länge önskad förenkling av regelsystemet. Enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* uppfyller de föreslagna författningstexterna önskvärda krav på koncentration och förenklad författningsreglering.

Länsstyrelsen i Malmöhus län är däremot kritisk mot förslagen och anser bl. a. att familjebidragsverksamheten bör överföras till försäkringskassorna. Om denna överföring inte kan komma till stånd bör – enligt *länsstyrelsen* – nu gällande familjebidragsförfattningar fortsättningsvis gälla till dess ett verkligt genomgripande förslag till ändring av familjebidragslagen läggs fram. *Värnpliktiga arbetsgruppen* anser författningsförslaget vara bristfälligt eftersom det inte förhindrar att den värnpliktige tvingas sänka sin ekonomiska standard under värnpliktstiden.

2 Familjebidragsberättigade

Arbetsgruppens förslag till förmånsberättigad personkrets tillstyrks eller lämnas utan erinran av *överbefälhavaren*, *försvarets civilförvaltning*, *värnpliktsverket*, *civilförsvarsstyrelsen*, *försvarets rationaliseringsinstitut*, *riksförsäkringsverket*, *länsstyrelsen i Stockholms län*, *Stockholms* och *Linköpings kommuner*. Enligt *överbefälhavaren* är den primära familjepenningsberättigade personkretsen klar och enkel. *Överbefälhavaren* tillstyrker även att "synnerliga skäl" ges den innebörd som arbetsgruppen har föreslagit. Vidare biträder *överbefälhavaren* arbetsgruppens förslag att utesluta föräldrar från rätten till familjepennning – om än med viss tvekan beträffande moder. *Försvarets rationaliseringsinstitut* anser arbetsgruppens förslag vara lämpligt men förutsätter att antalet ärenden som särskilt skall prövas av tillsynsmyndigheten blir litet. Institutet biträder också förslaget i fråga om föräldrar och framhåller att det får anses osannolikt att den tjänstepliktige numera dels är underhållsskyldig gentemot sina föräldrar, dels i väsentlig utsträckning bidragit till deras försörjning. *Länsstyrelsen i Stockholms län* finner förslagen väl underbyggda

och anför att den skillnad som hittills gjorts mellan den värnpliktiges hustru och annan under äktenskapsliknande förhållanden sammanboende kvinna numera får anses omotiverad mot bakgrund av de fria samlevnadsformer som förekommer i vårt samhälle. Länsstyrelsen anser det också vara riktigt att rätten till familjepening utgår ifrån förekomsten av barn, samtidigt som arbetsgruppens förslag – med beaktande av synnerliga skäl – även ger möjlighet till familjepening åt hustru (motsvarande) utan barn. Liknande synpunkter framförs av *Stockholms kommun* som bl. a. anser det vara positivt att förslaget öppnar en möjlighet för kategorin hustru (motsvarande) utan barn att få familjepening om synnerliga skäl föreligger, t. ex. om gravid kvinna inte har möjlighet att själv svara för sin försörjning.

Kritik har riktats mot förslaget bl. a. från *socialstyrelsen* som understryker att det familjesociala stödet skall garantera en rimlig ekonomisk och social trygghet åt den som för sin försörjning är beroende av den värnpliktige. För att uppnå denna princip anser styrelsen att även den kvinna som inte vårdar barn under 16 år och inte åtnjuter något av de bidrag som arbetsgruppen nämnt i sitt förslag utan är s. k. hemmafru bör ha samma rätt till familjepening som övriga sammanlevande. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anför att de föreslagna 5 och 7 §§ i familjebidragslagen inte står i överensstämmelse med reglerna om underhållsskyldighet i giftermålsbalken och föräldrabalken och därför bör omarbetas. Länsstyrelsen anser att familjepening skall kunna utgå för hustru som inte vårdar barn under 16 år samt för barn över 16 år som går i skolan och försörjs av sina föräldrar. Länsstyrelsen erinrar om att – även om flertalet tjänstepliktiga är i 20-årsåldern – lagförslaget gäller även dem som frivilligt deltar i totalförsvaret samt invandrare som efter att ha erhållit svenskt medborgarskap fullgör grundutbildning vid högre ålder än infödda svenska medborgare.

3 Familjepeningbelopp

Förslaget om två familjepeningbelopp, dvs. ett lägre belopp för barn och ett högre belopp för annan person, biträds av flertalet remissinstanser. *Linköpings kommun* framhåller därutöver att beloppen med utgångspunkt från nuvarande nivå enligt förslaget bör följa penningvärdesförändringen, t. ex. genom basbeloppsanknytning. Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att familjepeningen bör anknytas till basbeloppet. *Värnpliktiga arbetsgruppen* anser att beloppen måste höjas betydligt och göras värdebeständiga.

4 Behovsprövning

Arbetsgruppens förslag att det lägsta fribeloppet för makas månadsinkomst bör höjas från nuvarande 500 kr. till 1 000 kr. tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser. *Försvarets rationaliseringsinstitut* framhåller att nu gällande fribelopp har varit oförändrat sedan den 1 juli 1967 och

att höjningen i första hand torde vara till förmån för tjänstepliktiga med deltidsarbetande och lågavlönade makar med barn. *Stockholms kommun* anför att fribeloppet eventuellt skulle behöva höjas ytterligare, förslagsvis till 1 500 kr.

Förslaget att familjepeningen för barn inte skall reduceras mot makas inkomst med mer än högst 50 % har däremot mött stark kritik. *Överbefälhavaren*, som inte biträder förslaget, anför bl. a. att regeln ger full effekt först om makas arbetsinkomst är relativt hög, och att det därmed blir de ekonomiskt bäst ställda som gynnas. Överbefälhavaren påpekar att relativt få familjer torde ha sådana inkomstförhållanden att de kan dra nytta av 50 %-regeln som ändå medför visst administrativt bestyr. Liknande synpunkter framförs av *försvarets civilförvaltning* som inte heller tillstyrker förslaget. Civilförvaltningen anser därutöver att förslaget strider mot den princip som ligger till grund för den normerade behovsprövningen, nämligen att familjen skall betraktas som en enhet och inte som ekonomiskt oberoende individer. Förslaget strider även mot familjebidragssystemets grundprincip att bidrag endast skall utgå i mån av behov. *Försvarets rationaliseringsinstitut* anser att skäl kan finnas till en omprövning av tidigare ställningstagande till 50 %-regeln eftersom den tjänstepliktige härigenom garanteras halv familjepening för barn oberoende av om behov föreligger eller om den tjänstepliktige har bidragit till barnets försörjning. Enligt *Linköpings kommun* kommer 50 %-regeln närmast att tillgodose de grupper som redan är ekonomiskt gynnade. Kommunen anser därför att förslaget bör ses över.

5 Bostadsbidrag

Fleralet remissinstanser är positiva till arbetsgruppens förslag i fråga om bostadsbidrag. *Försvarets rationaliseringsinstitut* anser det lämpligt att familjebidragsnämnder beviljar bostadsbidrag för ensamboende tjänstepliktiga i de fall som arbetsgruppen föreslår, eftersom tillsynsmyndigheten därigenom avlastas ärenden av rutinkaraktär. *Länsstyrelsen i Stockholms län* påpekar att förslaget bör medföra att dessa ansökningar – med bibehållen säkerhet i prövningsförfarandet – kan behandlas enklare och snabbare än vad som f. n. är fallet. Länsstyrelsen ifrågasätter dessutom om inte beslutsfattandet i dessa individuella socialärenden i sin helhet borde ligga på lokal nivå. Garantier för tillämpningen bör kunna erhållas genom länsstyrelsens revision. *Linköpings kommun* framhåller att förslaget medför administrativa fördelar som ger möjlighet till snabbare och rättvisare beslut i varje enskilt ärende.

Försvarets rationaliseringsinstitut anser att den föreslagna höjningen av den bostadsstorlek som begränsar bostadskostnaden bättre överensstämmer med den bostadsstorlek som enligt erkända bostadspolitiska normer anses såsom minimum för barnfamiljer. Begränsningen av bostadskostnaden till normalhyran på orten för bostad om tre rum och kök när det gäller barnfamiljer innebär emellertid enligt *socialstyrelsen* att det blir svårt att garantera den

ekonomiska och sociala tryggheten åt den värnpliktige och dem som är beroende av hans försörjning. *Värnpliktiga arbetsgruppen* anser att bostadsbidrag skall utgå till gift och sammanboende värnpliktig med belopp som motsvarar den faktiska bostadskostnaden inkl. kostnader för hushållsström, telefon och uppvärmning, samt att bostadsbidrag skall utgå också för lägenhet som har anskaffats under värnpliktstiden.

6 Näringsbidrag

Flertalet remissinstanser delar i allt väsentligt arbetsgruppens synpunkter i fråga om näringsbidraget. *Överbefälhavaren* och *försvarets civilförvaltning* förordar dock – för att undvika en alltför vid innebörd – att ordet maka utbyts mot hustru i stadgandet att näringsbidrag kan utgå till tjänstepliktig som driver näring eller rörelse eller är anställd i näring eller rörelse som drivs av hans maka. *Socialstyrelsen* är i princip ense med arbetsgruppen men anser att ersättning till hustru (motsvarande) inte bör vara maximerad utan utgå med belopp som motsvarar den förlorade arbetsinkomsten, dock lägst 100 kr./dag. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser att möjlighet bör skapas att i klara fall medge näringsbidrag även för hustrus merinsats i den värnpliktiges rörelse. Även om risk finns att uppgifter om hustrus arbetsutvidgning kan bli vilseledande och svårkontrollerbara finns enligt länsstyrelsen fall där hustrus ökade insatser är uppenbara t. ex. inom jordbruket. Länsstyrelsen ifrågasätter vidare om inte det maximala näringsbidraget borde höjas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län ifrågasätter det berättigade i näringsbidragets existens på grund av att beloppen i förhållande till företagets årliga omsättning vanligen är obetydliga samt skattepliktiga och därför inte kan ha någon nämnvärd inverkan på företagets ekonomiska ställning. Om näringsbidraget skall behållas bör det, enligt länsstyrelsen, beviljas enligt schablon. Styrelsen vill också framhålla att den nuvarande indelningen av företagen i grupper vid beräkningen av näringsbidrag har lett till godtycke och är föråldrad.

7 Administration

Arbetsgruppens bedömningar och förslag i fråga om administration biträds av flertalet remissinstanser. *Försvarets rationaliseringsinstitut* understryker att de villkor som riksförsäkringsverket uppställer för att kunna överta administrationen, dvs. införandet av schabloniserad inkomstprövning och reduktion av kretsen förmånsberättigade, torde medföra att vissa tjänstepliktiga underkompenseras medan andra överkompenseras i förhållande till nuvarande ordning. Institutet ställer sig vidare tveksamt till om rationaliseringsvinster kan förverkligas i någon nämnvärd omfattning. Budgetbesparingarna för försvaret torde under alla förhållanden enligt institutet bli obetydliga och försvarets utgifter för administrationen av familjebidragsverksamheten kan

komma att öka om försvaret skulle debiteras administrationskostnaderna vid försäkringskassorna.

Riksförsäkringsverket delar arbetsgruppens förslag att administrationen av det familjesociala stödet till värnpliktiga även fortsättningsvis bör handhas av kommunerna och försvarets civilförvaltning, om stödet alljämt skall ha samma utformning som hittills. Verket vill emellertid tillägga att det finns skäl som talar för en modernisering av denna stödform och att administrationsfrågan i så fall kommer i ett annat läge. *Svenska kommunförbundet* är berett att acceptera att kommunerna t. v. fortsätter att handlägga familjebidragen i enlighet med gruppens förslag, men anser att behovsprövningsreglerna bör förenklas och scabloniseras för att underlätta för försäkringskassorna att på sikt överta administrationen av familjebidragen.

Mot bakgrund av arbetsgruppens analys ansluter sig *Stockholms kommun* till gruppens slutsats. *Stockholms kommun* anser emellertid att kommunernas administrationskostnader till fullo bör ersättas med statliga medel. För att så enkelt som möjligt bestämma storleken på detta statsbidrag föreslår kommunen att det utgår i form av ett schablonpåslag på statsbidraget till familjebidragen, vilket för *Stockholms del* skulle innebära omkring 15 %. *Stockholms kommun* vill i det här sammanhanget också framhålla att resultatet av överväganden i anledning av socialutredningens slutbetänkande (SOU 1977:40) kan förändra förutsättningarna för en överföring av administrationen av familjebidragen till försäkringskassorna.

Socialstyrelsen anser att det vore en stor fördel om all utbetalning till värnpliktiga m. fl. kunde ske från samma myndighet lämpligen riksförsäkringsverket med regionala och lokala organ. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* förordar att administrationen av familjebidragsverksamheten överförs från kommunerna till försäkringskassorna och anser att det skulle medföra ett enklare regelsystem, en enhetligare tillämpning av detsamma och på sikt rationaliseringsvinster. En sådan ordning minskar enligt länsstyrelsen inte de värnpliktigas möjligheter att få sina behov täckta genom familjebidrag, och man vinner en samordning med andra bidragssystem.

8 Sjukbidrag

Överbefälhavaren, *socialstyrelsen* och *Linköpings kommun* lämnar arbetsgruppens förslag utan erinran. *Stockholms kommun*, som är tveksam till förslaget, anför att sjukbidragets betydelse visserligen har minskat men att kostnader som inte täcks av den allmänna försäkringen kan bli kännbara för en familj som enbart eller till största delen lever på familjebidrag. Kommunen anser det därför vara lämpligt att möjligheten till bidrag behålls.

9 Begravningsbidrag

I fråga om begravningsbidraget råder delade meningar. *Överbefälhavaren* kan inte ansluta sig till arbetsgruppens förslag utan anser att begravningsbi-

drag bör kunna utgå också för exempelvis maka utan barn. Det är enligt överbefälhavaren obilligt om tjänstepliktig inte skulle få begravningsbidrag om hustrun (motsvarande) avlider under graviditet eller förlossning. Liknande synpunkter framförs av *försvarets civilförvaltning*, *värnpliktsverket* och *länsstyrelsen i Malmöhus län*. *Försvarets civilförvaltning* föreslår att förslaget utvidgas att gälla även sammanlevande maka som inte vårdar barn under 16 år samt – efter särskilt tillstånd av tillsynsmyndigheten – annan närstående person. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser arbetsgruppens förslag vara stötande från allmän synpunkt och påpekar att bidraget ekonomiskt sett är helt oväsentligt för både statsverket och kommunerna, då det utges mycket sällan.

Försvarets rationaliseringsinstitut finner inte anledning till någon erinran mot arbetsgruppens förslag till begravningsbidragets utformning. Institutet vill dock notera att personkretsen begränsas i förhållande till nuvarande ordning. Inte heller *socialstyrelsen* och *Linköpings kommun* har något att erinra mot förslaget.

10 Personkonto

Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser som yttrar sig i frågan. *Försvarets rationaliseringsinstitut* vill emellertid inte utesluta att möjligheten till avsättning av del av dagersättningen till personligt sparkonto kan ökas om utbetalningsrutinen ändras. Institutet har i samband med studier av administrativa rutiner vid grundutbildningskompani hävdade att utbetalningen av dagersättningen bör kunna underlättas genom användande av ADB.

11 Statsbidrag

Förslaget tillstyrks i sin helhet eller lämnas utan erinran av bl. a. *överbefälhavaren*, *socialstyrelsen* och *Svenska kommunförbundet*. *Försvarets rationaliseringsinstitut* finner att en förenkling av statsbidragsreglerna kan vara påkallad och biträder förslaget att staten fortsättningsvis ersätter primärkommunerna med en enhetlig procentsats för utgivet familjebidrag. Enligt institutets mening bör denna vara 93 % av utgivet belopp dvs. motsvarande det som f. n. i medeltal utges till kommunerna. Institutet avstyrker således den föreslagna procentsatsen om 95 % i och med att den innebär en förändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun. *Stockholms kommun* ifrågasätter om det finns någon rimlig anledning till att staten inte påtar sig hela kostnadsansvaret. Kommunernas ansvar för 5 % av familjebidragkostnaderna framstår – enligt *Stockholms kommun* – närmast som en onödig teknisk – byråkratisk procedur i synnerhet som kostnaderna är avhängiga av en pliktlag.

12 Övrigt

Enligt *överbefälhavaren* bör närmare övervägas om särskilda övergångsbestämmelser kan anses påkallade för tjänstepliktiga som fullgör sammanhängande tjänstgöring såväl före som efter budgetårsskiftet.

Värnpliktsverket och *Stockholms kommun* anser att tidsfristen för retroaktivt utbetalande av familjebidrag bör utsträckas till tre månader från mottagandet av ansökan. *Värnpliktiga arbetsgruppen* anser att familjepenning och bostadsbidrag bör utbetalas retroaktivt från inryckningsdagen.

Linköpings kommun anför att arbetsgruppens förslag om prövning och utgivande av familjebidrag torde medföra administrativa olägenheter. De föreslagna återsökningsreglerna förefaller också otympliga och i strid med den utveckling som t. ex. föreslås av socialutredningen (SOU 1977:40) vad avser interkommunala ersättningar. Nuvarande system förordas därför av kommunen. Liknande synpunkter framförs av *Svenska kommunförbundet*.